

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Martina Vargová

**Analýza postoja Ruskej federácie ku konceptu
humanitárnej intervencie**

Bakalárska práca

PRAHA 2014

Autor práce: **Martina Vargová**

Vedoucí práce: **PhDr. Vít Střítecký, M.Phil.,Ph.D**

Rok obhajoby: **2014**

Bibliografický záznam

VARGOVÁ, Martina. *Analýza postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie*. Praha, 2014. 65 s. Bakalárska práca (Bc.) Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálnych vied, Institut politologických štúdií. Vedoucí bakalárskej práce PhDr. Vít Střítecký, M.Phil.,Ph.D.

Abstrakt

Bakalárska práca *Analýza postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie* sa primárne zaoberá spôsobom, akým Ruská federácia legitimizuje svoj nekonzistentný vzťah voči v súčasnosti veľmi diskutovanému konceptu humanitárnej intervencie. Cieľom práce je poukázať, na akom normatívnom základe formuje ruská strana oprávnenosť svojej pozície zástancu, resp. odporcu konceptu. Práca vychádza z konštruktivistického vnímania medzinárodných vzťahov a zobrazuje Ruskú federáciu ako akceptovaného člena medzinárodného systému, ktorý sa akúkoľvek aktivitu snaží legitimizovať v medziach všeobecne prijímaných noriem tohto systému. Na základe rozboru politického diškurzu ruských politických elít sa ukazuje, že normy, ktoré podmieňujú oprávnenosť humanitárnej intervencie, vystupujú do popredia pri legitimizovaní prípadov, v ktorých Ruská federácia pristupuje k vojenskej intervencii potenciálne zahŕňajúcej humanitárny charakter (i keď minimálny z hľadiska interpretácie zveličený do potrebných rozmerov). V prípade, ak sa Ruská federácia ocitá v pozícii oponenta užitia konceptu humanitárnej intervencie v praxi, prikláňa sa k normám, ktoré sa od počiatku vzniku konceptu nachádzajú v jeho priamom rozpore.

Text je rozdelený do troch kapitol. Prvá kapitola definuje samotný koncept humanitárnej intervencie, a zároveň predostiera teoretický rámec uchopenia problematiky. V druhej kapitole sú bližšie konceptualizované kľúčové normy vo vzťahu k legitimizovaniu, prípadne delegitimizovaniu, užitia konceptu humanitárnej intervencie v praxi. Posledná kapitola poukazuje na premenlivosť užitia daných noriem v ruskom politickom diškurze v konkrétnych prípadoch humanitárnych kríz v Kosove, Gruzínsku, Kirgizsku a na Ukrajine.

Abstract

Bachelor thesis *Analysis of the Russian Attitude toward the Concept of Humanitarian Intervention* is primarily concerned with the way in which the Russian federation legitimizes its inconsistent approach to the currently debated concept of humanitarian intervention. The main goal of the thesis is to point out on what normative grounds the Russian side formulates justification of its position as a defender or as an opponent of the concept. Thesis is based on the constructivist perception of international relations and depicts the Russian federation as a valid member of the international system which legitimizes all of its actions or inactions in terms of universally accepted norms of this system. Analysis of the Russian political discourse shows that norms which determine justification of humanitarian intervention are highlighted in cases when the Russian federation implements military intervention potentially including humanitarian dimension (if necessary exaggerated by the interpretation of the Russian political authorities). In case, that the Russian federation opposes the possibility to put the concept of humanitarian intervention in practice, it highlights the norms which contradict the concept from the very beginning of its occurrence.

The text is divided into three main chapters. Chapter one defines the concept of humanitarian intervention and introduces the theoretical framework for analysis of the Russian attitude. In the second chapter, key norms for legitimization/delegitimization of the humanitarian intervention concept implementation are conceptualized. Last chapter points out the inconsistency of using key norms in the Russian political discourse in actual cases of humanitarian crises in Kosovo, Georgia, Kyrgyzstan and Ukraine.

Kľúčové slová

humanitárna intervencia, R2P, Ruská federácia, legitimizovanie postoja, interpretácia noriem, štátna suverenita, teritoriálna integrita, nepoužitie sily, humanitárna kríza, autorizácia RB OSN

Keywords

humanitarian intervention, R2P, Russian federation, legitimization of attitude, interpretation of norms, state sovereignty, territorial integrity, nonuse of force, humanitarian crisis, authorization of UN SC

Rozsah práce: 65 strán, 117 260 znakov vrátane medzier

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predloženú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely vo všetkých svojich podobách.

V Prahe dňa 15.5.2014

Martina Vargová

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada pod'akovala konzultantovi práce, PhDr. Vítovi Stříteckému, M.Phil.,Ph.D, za cenné rady a postrehy, ktoré mi umožnili obdariť prácu jej výslednou podobou.

Institut politologických studií
Projekt bakalářské práce

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd

Študijný odbor: Politologie a mezinárodní vztahy

Analýza postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie.

Projekt bakalárskej práce

Vypracovala: Martina Vargová
Vedúci práce: PhDr. Vít Střítecký, M.Phil.
PRAHA 2013

1. Úvodná časť

V mojej bakalárskej práci by som sa chcela zamerať na problematiku humanitárnej intervencie ako nástroja na presadenie vlastného záujmu štátu na poli medzinárodných vzťahov. Na základe výberu prípadu Ruskej federácie sa budem snažiť podčiarknuť pravdivosť neorealistickeho prístupu k medzinárodným vzťahom z hľadiska anarchickosti medzinárodného systému a presadzovania vlastných záujmov štátov na úkor štátov ostatných. Analýzou zvolených prípadov, v ktorých sa Ruská federácia odmietla podieľať na humanitárnej intervencii, sa budem snažiť nájsť určité podobnosti v motivácii konania Ruska, kde je na základe nami zvoleného teoretického rámca možné predpokladať primárne presadenie vlastného záujmu, zatiaľ čo záujem intervenovaných štátov ustupuje do pozadia. Prostredníctvom tejto analýzy by som sa zároveň pokúsila o objasnenie prechodu Ruskej federácie do pozície zástancu princípu neintervencie na základe presadenia jej osobného záujmu, ktorého dosiahnutie je zaistené práve prostredníctvom normy neintervencie.

Samotná problematika humanitárnej intervencie je dlhodobo diskutovaným problémom na poli medzinárodných vzťahov. Legalita a legitimita humanitárnych intervencií sú dodnes veľmi otáznе a krehké oblasti tohto problému. Ja by som sa však primárne chcela sústrediť na humanitárnu intervenciu ako nástroj zahraničnej politiky umožňujúci vplyv na dianie v medzinárodnom systéme. Takýto náhľad na humanitárnu intervenciu považujem za najvyššie zaujímavý v súvislosti s nedávnymi udalosťami, či už humanitárnou intervenciou v Líbyi v roku 2011, či v súvislosti so súčasnou občianskou vojnou v Sýrii a diskutovanou možnosťou humanitárnej intervencie v danej oblasti.

Skúmanie špecifického využívania humanitárnej intervencie ako nástroja ovplyvňujúceho presadenie vlastných záujmov a obhájenie vlastnej pozície v medzinárodnom systéme, sa javí ako najpravdepodobnejšie v prípade Ruskej federácie. Ruská federácia uznáva jedine humanitárne intervencie autorizované Radou bezpečnosti OSN, ktorej je stálym členom a súčasne disponuje právom veta. Práve v poslednom období sa u Ruskej federácie naplno prejavuje trend podpory normy neintervencie a vetovanie humanitárnych intervencií podmieňuje diškurzom ochrany štátnej suverenity a zachovaním stability systému. Humanitárna intervencia tak v rukách Ruskej federácie pôsobí ako nástroj pre ovplyvňovanie politického diania na poli medzinárodných vzťahov. Daný pohľad na humanitárnu intervenciu by sa mohol stať prínosom pre lepšie pochopenie pojmu samotného, resp. pre náhľad na to ako je pojem využívaný z hľadiska Ruskej federácie.

Cieľom práce tak bude objasnenie procesu prechodu Ruskej federácie k presadzovaniu princípu neintervencie. Zároveň aspoň čiastočné objasnenie motívov, ktoré vedú Ruskú federáciu k rozhodnutiam intervenovať, resp. neintervenovať na základe skúmania zvolených prípadov.

Cieľ a výskumné otázky

V práci sa pokúsím zodpovedať na otázky, či Ruská federácia jedná ako racionálny aktér medzinárodných vzťahov, či je jej postoj voči humanitárnej intervencii skutočne podmienený dosiahnutím vlastných záujmov na poli medzinárodných vzťahov, či v jej rozhodnutiach intervenovať, resp. neintervenovať absentuje altruistický princíp, či rozhodnutie o neintervencii podmieňuje vyhovujúci ekonomický vzťah s režimom intervenovanej krajiny, resp. potlačenie vplyvu iného aktéra v danej oblasti spojený s intervenciou.

Celá práca sa opiera o princíp neorealistickej teórie a predpokladáme tak egoistické jednanie Ruskej federácie, pre ktoré humanitárna intervencia predstavuje len nástroj na dosiahnutie vlastných cieľov v medzinárodnom systéme. Kombináciou teórií defenzívneho a ofenzívneho realizmu, o ktoré sa opierajú hlavné predpoklady, že Ruská federácia bude náchyľnejšia k presadzovaniu princípu neintervencie v prípadoch, kedy budú jej ekonomické vzťahy s krajinou výhodné, či krajina bude spadať do jej sféry vplyvu (členstvo v Spoločnosti nezávislých štátov či krajina bývalej Juhoslávie) alebo prípadná intervencia by mohla spôsobiť narušenie rovnováhy moci v prospech inej intervenujúcej mocnosti, sa pokúsím objasniť prechod Ruskej federácie k normám neintervencie.

Metodológia

Na overiteľnosť daných hypotéz využijem analýzu prípadov, v ktorých Ruská federácia vetovala rezolúciu OSN o intervencii danej krajiny, budem sa sústrediť na analýzu ekonomického vzťahu danej krajiny s Ruskou federáciou, zároveň na jej členstvo, resp. nečlenstvo v zóne ruského vplyvu, nakoniec sa budem zaoberať potenciálnym vplyvom inej mocnosti, primárne USA, a jeho posilnením v dôsledku intervencie. Na základe skúmania danej vzorky dospejem k záveru, či dané faktory majú vplyv na formovanie postoja neintervencie Ruskej federácie. Závislou premennou tak bude rozhodnutie Ruskej federácie súhlasiť s intervenciou, nezávislými premennými budú ekonomické styky s intervenovanou krajinou, jej pozícia v sfére vplyvu Ruskej federácie, či potenciálne narušenie rovnováhy

moci v neprospech Ruskej federácie v danej oblasti v prospech iného aktéra. Ak sa vo väčšine prípadov prejavia tieto faktory ako rozhodujúce, môžeme uvažovať o spojitosti medzi týmito javmi a princípom pozície neintervencie Ruskej federácie.

2. Predpokladaná osnova práce

ÚVOD

1. TEORETICKÝ RÁMEC

1.1. NEOREALISTICKÁ TEÓRIA V MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOCH

1.2. OFENZÍVNY REALIZMUS

1.3. DEFENZÍVNY REALIZMUS

2. HUMANITÁRNA INTERVENCIA AKO NÁSTROJ ZAHRANIČNEJ POLITIKY RUSKEJ FEDERÁCIE

2.1. VYMEDZENIE POJMU HUMANITÁRNA INTERVENCIA

2.2. KONTEXTUÁLNE UVEDENIE DO PROBLEMATIKY RUSKÉHO POSTOJA K HUMANITÁRNEJ INTERVENCI

3. ANALÝZA SKÚMANÝCH PRÍPADOV NEINTERVENCIE

3.1. ANALÝZA EKONOMICKÝCH VZŤAHOV S RUSKOU FEDERÁCIU

3.2. ANALÝZA ČLENSTVA V SFÉRE VPLYVU RUSKEJ FEDERÁCIE

3.3. ANALÝZA POTENCIÁLNEHO NARUŠENIA ROVNOVÁHY MOCI

ZÁVER

3. Predpokladaný zoznam literatúry a ďalších zdrojov

Monografie:

DRULÁK, P. (2008). Jak skoumat politiku. Vyd. 1. Praha: Portál. 256 s. ISBN 978-80-7367-385-7.

MUND, B. (2013). In Defense of Sovereignty: An Analysis of Russian Voting Behaviour in the United Nations Security Council (1995-2012). *CUREJ- College Undergraduate Research Electronic Journal*. [online]. s. 1-161 [cit.2013-05-31]. Dostupné z: <http://repository.upenn.edu/curej/157>.

WALTZ, K. (1979). Theory of International Politics. New York: McGraw Hill. 250 s. ISBN 0075548526.

WELSH, J.M. (2006). Humanitarian Intervention and International Relations. *Oxford University Press*. [online]. s. 245 [cit.2013-05-31]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/docDetail.action?docID=10211856>.

Elektronické periodické zdroje:

AXELROD, R. KEOHANE R.O. Achieving Cooperation under Anarchy: Strategies and Institutions. *World Politics*. [online]. 1985, Vol. 38, No. 1, s. 226-254 [cit. 2013-05-31]. ISSN 0043-8871. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2010357?origin=JSTOR-pdf>.

BARANOVSKY, V. Humanitarian Intervention: Russian Perspectives. *Occasional Papers*. [online]. 2001, s. 12-38 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z: http://www.pugwash.org/reports/rc/como_russia.htm.

COGINS, B. Friends in High Places: International Politics and the Emergence of States from Secessionism. *International Organization*. [online]. 2011, Vol. 65, No. 3, s. 433-467 [cit. 2013-05-31]. ISSN 1531-5088. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&AN=74133488&lang=cs&site=ehost-live>.

DENG, Y. Remodeling Great Power Politics: China's Strategic Partnership with Russia, the European Union and India. *Journal of Strategic Studies*. [online]. 2007, Vol. 30, No. 4/5, s. 863-903 [cit. 2013-05-31]. ISSN 01402390. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=hus&AN=25915686&lang=cs&site=ehost-live>.

GLENNON, M. Why the Security Council Failed. *Foreign Affairs*. [online]. 2003, Vol. 82, No. 3, s. 16-35 [cit. 2013-05-31]. 00157120. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9514604&lang=cs&site=ehos-live>.

GRIECO, J.M. Anarchy and the Limits of Cooperation: A realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism. *International Organization*. [online]. 1988, Vol. 42, No. 3, s. 485-507 [cit. 2013-05-31]. ISSN 1531-5088. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=5188740&lang=cs&site=ehos-live>.

JERVIS, R. Realism, Neoliberalism and Cooperation. *International Security*. [online]. 1999, Vol. 24, No. 1, s. 42 [cit. 2013-05-31]. ISSN 01622889. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&AN=2238577&lang=cs&site=ehos-live>.

LYNCH, A.C. The Realism of Russia's Foreign Policy. *Europe-Asia Studies*. [online]. 2001, Vol. 53, No. 1, s. 7-31 [cit. 2013-05-31]. ISSN 3990958. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=3990958&lang=cs&site=ehost-live>.

TSYGANKOV, A. Accessing Cultural and Regime-Based Explanations of Russia's Foreign Policy. Authoritarian at Heart and Expansionist by Habit? *Europe-Asia Studies* [online]. 2012, Vol. 64, No. 4, s. 695-713 [cit. 2013-05-31]. ISSN 3990958. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=3990958&lang=cs&site=ehost-live>.

TURKOWSKI, A. Russian's Foreign Policy After the Presidential Elections: Prospects for Cooperation with the West. *Polish Quarterly of International Affairs*. [online]. 2012, Vol. 21, No. 3, s. 72-86 [cit. 2013-05-31]. ISSN 12304999. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&AN=83715345&lang=cs&site=ehost-live>.

VOETEN, E. The Political Origins of the UN Security Council's Ability to Legitimize the Use of Force. *International Organization*. [online]. 2005, Vol. 59, No. 3, s. 527-557 [cit. 2013-05-31]. ISSN 1531-5088. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=psyh&AN=2005-09275-001&lang=cs&site=ehost-live>.

Pramene:

BCC News Staff, "Why Russia is Standing Behind Syria's Assad," [online]. 2012, s.1 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-18462813>.

OSN. Charta Organizace spojených národů. 1945, s. 1 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.

OSN. Security Council Resoluions. [online]. 2013, s.1[cit. 2013-05-31]. Dostupné z:
<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>

Obsah

ÚVOD	3
1 TEORETICKÝ ÚVOD DO PROBLEMATIKY ANALÝZY POSTOJA RUSKEJ FEDERÁCIE KU KONCEPTU HUMANITÁRNEJ INTERVENCIE	6
1.1 <i>Definície konceptu humanitárnej intervencie</i>	6
1.2 <i>Prechod ku konceptu Zodpovednosti chrániť</i>	8
1.2.1 <i>Koncept Zodpovednosti chrániť</i>	9
1.2.2 <i>ICISS a World Summit o R2P</i>	10
1.3 <i>Normatívny základ legitimizovania konceptu humanitárnej intervencie</i>	12
2 KONCEPTUALIZÁCIA NORIEM OBSIAHNUTÝCH V KONCEPTE HUMANITÁRNEJ INTERVENCIE	16
2.1 <i>Obmedzenosť konceptu suverenity</i>	17
2.2 <i>Suverenita vs. ľudské práva</i>	18
2.3 <i>Koncept dvojakej suverenity</i>	18
2.4 <i>Kritika narušenia nedotknuteľnosti suverenity</i>	19
2.5 <i>Normy legitimizujúce postoj Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie</i>	20
3 EMPIRICKÁ ANALÝZA PERCEPCIE HUMANITÁRNEJ INTERVENCIE Z POHLADU RUSKEJ FEDERÁCIE	22
3.1 <i>Historický vývoj postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie</i>	22
3.1.1 <i>Koncepty zahraničnej politiky Ruskej federácie</i>	23
3.2 <i>Zásah NATO v Kosove ako potvrdenie odmietavého postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie</i>	24
3.2.1 <i>Kontextuálne uvedenie do problematiky Kosova ako humanitárnej krízy</i>	25
3.2.2 <i>Politický diškurz Ruskej federácie v prípade Kosovo</i>	26
3.3 <i>Humanitárna kríza v Gruzínsku ako zmena postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie</i>	31
3.3.1 <i>Kontextuálne uvedenie do prípadu Gruzínska ako humanitárnej krízy</i>	31
3.3.2 <i>Politický diškurz Ruskej federácie v prípade Gruzínsko</i>	32
3.4 <i>Humanitárna kríza v Kirgizsku</i>	38
3.4.1 <i>Kontextuálne uvedenie do prípadu Kirgizska ako humanitárnej krízy</i>	38
3.4.2 <i>Politický diškurz Ruskej federácie v prípade Kirgizsko</i>	39
3.5 <i>Humanitárna kríza na Ukrajine</i>	41
3.5.1 <i>Kontextuálne uvedenie do prípadu Ukrajiny ako humanitárnej krízy</i>	42

3.5.2 Politický diskurz Ruskej federácie v prípade Ukrajina	43
ZÁVER	47
SUMMARY	49
POUŽITÁ LITERATÚRA	50

Úvod

Zmenu charakteru medzinárodného systému spojenú so snahou budovať novú kolektívnu bezpečnosť do značnej miery podmienila séria fatálnych vnútroštátnych konfliktov sprevádzaných masakrami civilného obyvateľstva v priebehu 90. rokov 20. storočia. Táto zmena vytvorila priestor pre vznik nového konceptu, konceptu humanitárnej intervencie, ktorý po svojej transformácii do podoby Zodpovednosti chrániť realizoval do tej doby nepredstaviteľné, absolútnu normu štátnej suverenity učinil podmienenou. Humanitárna intervencia sa tak od momentu rozpadu bipolárneho rozdelenia sveta až do súčasnosti stáva jedným z najdiskutovanejších konceptov na poli medzinárodných vzťahov.

Ruská federácia zaujíma dlhodobu pomerne špecifické stanovisko voči konceptu ako takému. V jeho počiatkovej fáze sa vymedzuje voči idey narušenia suverenity a teritoriálnej integrity ako hlavných princípov medzinárodného systému, aby neskôr uznala nutnosť ochrany ľudských práv, a zároveň vyžadovala autorizáciu RB OSN pri akomkoľvek zásahu do vnútorných záležitostí štátu. Nedávne udalosti na území Ukrajiny spojené s „humanitárnou misou“ Ruskej federácie na Krymskom polostrove bez autorizácie RB OSN do značnej miery kontrastujú so zásadným zamietaním možnosti humanitárne intervenovať na území Líbye či Sýrie s pomerne vyšším stupňom humanitárnej závažnosti. Jej pozíciu tak možno charakterizovať ako pomerne ambivalentnú a nekonzistentnú. Cieľom práce bude poukázať, na akom princípe sa snaží Ruská federácia legitimizovať svoj meniaci sa postoj ku konceptu humanitárnej intervencie, na akom normatívnom základe vytvára oprávnenosť svojej pozície zástancu, resp. odporcu, konceptu humanitárnej intervencie. Napriek tomu, že odborná literatúra zaoberajúca sa problematikou humanitárnej intervencie je pomerne rozsiahla, centrum jej záujmu sa obracia mimo analýzy Ruskej federácie a jej pomerne raritného postoja ku konceptu. Preto považujem spracovanie tejto problematiky za pokus o nový pohľad na koncept humanitárnej intervencie a najmä na spôsob, akým je možné jeho použitie legitimizovať, prípadne delegitimizovať.

Na základe hlbšieho preniknutia do problematiky postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie, som sa rozhodla pozmeniť teoretický spôsob uchopenia problematiky a odkloniť sa od pôvodného projektu práce, pretože tento postup považujem za vhodnejší a komplexnejší. V prvej časti práce sa budem snažiť vystavať teoretický rámec, ktorý podmieni moje uchopenie problematiky postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie. Predostriem vývoj konceptu od jeho pôvodne vágnej definície do

všeobecne prijímanej formy zodpovednosti chrániť. Definície Conlona, Parekha, Holzgrefeho, Tesóna, Walzera a iných naznačia, čo by mal akt humanitárnej intervencie stelesňovať. Následne poskytnem priestor teoretickej debaty medzi realistickou a konštruktivistickou školou medzinárodných vzťahov, na základe ktorej bude Ruská federácia chápaná ako plnohodnotný člen medzinárodného systému. Ako člen tohto systému bude prijímať jeho univerzálne platné normy a princípy, na ktorých vytváraní sa bude i sám spolupodieľať. Akúkoľvek aktivitu v rámci tohto systému sa preto bude snažiť legitimizovať prostredníctvom využitia jeho všeobecne akceptovaných noriem. Rozhodujúce tak nebude naplnenie konceptu humanitárnej intervencie ako také, ale spôsob legitimizovania vlastného stanoviska.

Druhá časť obsahuje konceptualizáciu princípov a noriem, ktoré sú kľúčové z hľadiska konceptu humanitárnej intervencie a jej legitimizovania či delegitimizovania. Najskôr zdôrazním rozporuplnosť medzi jednotlivými akceptovanými normami medzinárodného systému- štátnej suverenity, teritoriálnej integrity, domácej jurisdikcie, mierového riešenia konfliktu, princípu nepoužitia sily, autorizácie RB OSN na jednej strane a porušovaním ľudských práv, etnických čistiek, genocídy a humanitárnej krízy na strane druhej. Pri objasnení spôsobu legitimizovania postoja Ruskej federácie k využitiu konceptu humanitárnej intervencie to budú práve tieto normy, ktorých spôsob využitia ruskou stranou bude rozhodujúci.

V tretej empirickej časti sa pokúsím o aplikovanie teoretického rámca prostredníctvom konceptualizovaných noriem na vybrané prípady humanitárne krízových situácií v Kosove, Gruzínsku, Kirgizsku a na Ukrajine. Skúmaním diskurzu politických elít Ruskej federácie na medzinárodných fórach a spôsobu, akým pristupujú k využitiu a interpretácii kľúčových noriem z pohľadu konceptu humanitárnej intervencie, poukážem na možnosť interpretovateľnosti týchto noriem a ich odlišné využitie prípad od prípadu na ospravedlnenie konkrétneho postoja v konkrétnom prípade, t.j. zdôraznenie jednej sady noriem na úkor druhej za cieľom legitimizovania vlastného postoja.

Analyzované prípady vyzývajúce užitie konceptu humanitárnej intervencie sú sami o sebe jedinečné a líšia sa v mnohých aspektoch. Prepája ich však základný motív istej spätosti s Ruskou federáciou, ktorá je, či už v podobe dlhodobého spojenca Srbska alebo na základe umiestnenia Gruzínska, Kirgizska a Ukrajiny v sfére postsovietskeho vplyvu, viacmenej zainteresovaným aktérom v každom jednom z nich. O to zaujímavejšie bude pozorovať, ako

sa v navzájom unikátnych prípadoch humanitárne potenciálne krízových situáciách bude ruská strana správať pri obhajobe svojho meniaceho sa stanoviska. Cieľom práce preto bude poukázať na značnú mieru konzistentnosti, ktorú Ruská federácia pri legitimizovaní svojho nekonzistentného postoja zástancu, prípadne odporcu, konceptu humanitárnej intervencie využíva. Skúmanú problematiku možno, vo svetle posledných udalostí na území Ukrajiny zahŕňajúcich nielen vývoj Krymskej krízy ale i následné nepokoje vo zvyšných východných a prorusky ladených regiónoch, označiť za viac než aktuálnu a reflektujúcu dlhodobý fenomén rozporupnosti v ruskom prístupe ku konceptu humanitárnej intervencie.

1 TEORETICKÝ ÚVOD DO PROBLEMATIKY ANALÝZY POSTOJA RUSKEJ FEDERÁCIE KU KONCEPTU HUMANITÁRNEJ INTERVENCIE

Medzinárodný systém po ukončení Druhej svetovej vojny možno charakterizovať na základe presadzovania noriem neintervencie, nepoužitia sily a suverenity. Koncept humanitárnej intervencie tak v praxi zostával v povojnovom období limitovaný (Kardaş 2013: 21). Zmenu v stojatých vodách medzinárodných vzťahov v tejto oblasti možno stotožniť s ukončením éry Studenej vojny a bipolárneho rozloženia sveta, ktoré so sebou prináša pokus o reinterpretáciu základných noriem systému reflektujúcu prerod medzinárodného prostredia.

Spoločne so zväčšujúcim sa dôrazom na ochranu ľudských práv a zvyšujúcou sa kooperáciou medzi významnými mocnosťami rozpoznáva Rada bezpečnosti OSN svoj potenciál a pod Kapitoulou VII Charty OSN možno badať snahu o budovanie kolektívneho bezpečnostného systému i prostredníctvom uvedenia konceptu humanitárnej intervencie do praxe s posilnenou pozíciou autorizácie medzinárodným spoločenstvom. Frekventovanosť využitia konceptu tak od počiatku 90. rokov 20. storočia značne stúpa (Kardaş 2013: 21-22).

1.1 *Definície konceptu humanitárnej intervencie*

Holzgreffe definuje humanitárnu intervenciu ako: „*hrozbu použitia sily či jej skutočné použitie naprieč hranicami štátu (resp. skupiny štátov), cielenú na prevenciu či ukončenie masových a závažných násilností páchaných na ľudských právach jednotlivcov, ktorí nie sú jeho, resp. ich občanmi, bez povolenia štátu, v rámci ktorého teritória je použitie sily uplatňované*“ (Holzgreffe, Keohane 2003: 18). Seybolt podotýka, že takéto zadefinovanie konceptu z neho vylučuje intervencie štátu na záchranu vlastného obyvateľstva, rovnako ako nenásilné intervenovanie v podobe ekonomických a diplomatických sankcií (Seybolt 2007: 6). Ďalšou z rady definícií je humanitárna intervencia ako ju chápe Adam Roberts: „*vynútená akcia jedného alebo viacerých štátov zahrňujúca použitie ozbrojených síl v inom štáte bez súhlasu jeho autorít za účelom zabrániť masovému utrpeniu alebo smrti obyvateľstva*“ (Weiss 2007: 5).

Conlon určuje dve paradigmy pri definovaní konceptu humanitárnej intervencie, a to klasické pojmá, ktoré korešponduje s vyššie zmienenými definíciami a zahŕňa v sebe „*vojenský zásah do teritória iného štátu za účelom ochrany ľudských práv jeho populácie*“ a druhý rozmer humanitárnej intervencie, ktorý je založený „*výhradne na priamom*

poskytovanie humanitárnych služieb, akými sú napríklad zdravotnícka pomoc, dodávky jedla a i. s absenciou súhlasu štátu, na ktorého území k tejto humanitárnej aktivite dochádza“ (Conlon 2004: 76-77). Akt intervencie nastáva v prípade, ak vonkajšie orgány, či už štáty, medzinárodné organizácie alebo skupiny jednotlivcov, násilne interferujú do vnútorných záležitostí iného štátu s vidinou nového usporiadania týchto záležitostí špecifickým spôsobom. Aby mohol byť akt intervencie nazvaný humanitárnym, musí splniť dve podmienky, a to primárne vedenie myšlienkou humánnosti, súcitu alebo pocitu spolupatričnosti a v tom zmysle byť nezainteresovaný. Druhým rysom má byť minimálne narušenie, resp. násilnosti s ohľadom na ľudské bytosti (Parekh 1997: 54). Humanitárna intervencia je tak podľa Parekha: *„aktom intervencie do vnútorných záležitostí iného štátu s vidinou ukončenia fyzického utrpenia spôsobeného dezintegráciou či hrubým zneužitím autority štátu a pomoc vytvoríť podmienky, ktoré dajú vzniknúť životaschopnej štruktúre občianskej autority“* (Parekh 1997: 55).

Kardaš do svojej definície priamo pridáva i možnosť autorizácie intervencie Radou bezpečnosti OSN, ktorá sa tak stáva *„vynútenou akciou štátu, skupiny štátov alebo medzinárodnej organizácie na prevenciu či ukončenie hrubého násillia páchaného na ľudských právach v mene príslušníkov cieľového štátu prostredníctvom použitia či hrozby použitia ozbrojených síl bez súhlasu miestnej vlády s alebo bez autorizácie OSN“* (Kardaš 2013: 22). Na tomto základe rozlišuje existenciu dvoch typov humanitárnych intervencií, a to konkrétne humanitárnu intervenciu autorizovanú Radou bezpečnosti OSN a unilaterálnu humanitárnu intervenciu populárnu zväčša v 90. rokoch 20. storočia (Kardaš 2013: 22-23).

Humanitárna intervencia je podľa slov Michaela Walzera ospravedlniteľná ako: *„odpoveď (s opodstatneným očakávaním úspechu) na skutky, ktoré šokujú morálne povedomie ľudstva“* (Walzer 2006: 107). Walzer vo svojom kľúčovom diele *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations* odlišuje humanitárnu intervenciu ako odpoveď na masové porušovanie ľudských práv od ostatných druhov intervencií, medzi ktoré radí intervenciu za cieľom ochrany vlastného obyvateľstva, intervenciu za cieľom zachovania rovnováhy lokálnych síl proti intervenovaniu iným štátom v čase občianskej vojny (tzv. „protiintervencia“) a intervenciu ako asistenciu národnej komunite za účelom zisku nezávislosti od štátu, ktorého vláda vníma secesionistov ako votrelcov a utláčateľov.

O niečo špecifickejšie definuje koncept humanitárnej intervencie Fernando Tesón, ktorý ju označuje za: *„primerané medzinárodné použitie vojenskej sily, či hrozbu jej užitia,*

vychádzajúce zo zásad liberálnej vlády či aliancie namierené k ukončeniu tyranie či anarchie privítané obeťami, a zároveň v súlade so znením doktríny dvojitého účinku¹“ (Holzgreffe, Keohane 2003: 94). Taylor Seybolt preferuje pojem humanitárna vojenská intervencia, ktorý nie je podľa jeho slov: „humanitárny vo svojej povahe, ale môže byť humanitárnym vo svojom výsledku“ (Seybolt 2007: 259). Tu možno badať určitý rozpor v Tesónom úzkom vymedzení konceptu, ktorý vykonáva liberálna vláda či aliancia. Prípady, ktoré sa nedali považovať za vedené primárne humanitárnymi motívmi, ale vo svojom výsledku humanitárny efekt priniesli, v minulosti neboli vedené čisto liberálnymi aktérmi. Spomeňme napríklad známe intervencie Indie do Bangladéša z roku 1971, Vietnamu do Kambodže z roku 1979 alebo Tanzánie do Ugandy z toho istého roku, ktoré boli schopné v konečnom dôsledku humanitárny prínos vyprodukovať (Wheeler 2000: 336), čo je podľa Seybolta dôležitejšia časť uvedenia konceptu humanitárnej intervencie do praxe.

1.2 Prechod ku konceptu Zodpovednosti chrániť

Humanitárna intervencia sa rozprestiera naprieč spektrom zahŕňajúcim operácie „vynucovania mieru“ (peace enforcement) „vynútenej ochrany“ (coercive protection) a „potierania vojny“ (war fighting). Je ľahko odlišiteľná od „peacekeepingových“ operácií, ktoré sú použiteľné v prípadoch, kedy možno uvažovať o mieri, ktorý je potrebné udržať. Prípady z 90. rokov 20. storočia, sú charakteristické práve absenciou mieru, sprevádzané masakrami civilného obyvateľstva, ktoré sa stáva hlavnou obeťou vnútroštátnych vojnových konfliktov. Koncepty sú odlišiteľné i v Charte OSN, kedy autorizáciu udeľujúca Rada bezpečnosti OSN pristupuje k odvolaniu sa na Kapitulu VI, zaoberajúcu sa mierovým riešením sporov, v prípadoch peacekeepingových operácií, zatiaľ čo riešenia situácie na základe konceptu humanitárnej intervencie spadajú pod Kapitulu VII, ktorá umožňuje použitie všetkých dostupných prostriedkov na obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti (teda i vojenskú silu) (OSN 1945: 8-11).

OSN schválením rezolúcie 688 v apríli roku 1991 v súvislosti s udalosťami v Perzskom zálive ustanovila precedens pre humanitárnu intervenciu. Poskytla najsilnejší prejav vynútenia ľudských práv, čím zároveň rozšírila definíciu medzinárodnej bezpečnosti a mieru, keďže reagovala na udalosti spadajúce do domácich záležitostí štátu spojených s utláčaním kurdskej a šiitskej populácie Husajnovým režimom v Iraku. I keď nezahrnula Kapitulu VII Charty

---

¹ Doktrínou dvojitého účinku možno rozumieť prípustnosť činu (v tomto prípade humanitárnej intervencie), ktorý spôsobuje závažnú ujmu, napríklad v podobe obetí na ľudských životoch, ako vedľajšieho účinku pri dosahovaní dobrého cieľa.

OSN, dala priestor spojencom na ospravedlnenie intervencie ako odpovedi na humanitárnu krízu (Walling 2008: 56-58, 69-75).

Už niekoľkokrát zmienené občianske vojny prebiehajúce v 90. rokoch 20. storočia spôsobujúce masové vyhladzovanie populácie či jej vysídľovanie, mali za následok oslabenie tradičných noriem humanitárnej pomoci, menovite súhlasu, nestrannosti a neutrality. Celú situáciu sprevádzalo nerešpektovanie zásadných princípov medzinárodného humanitárneho práva a situáciu bolo treba neodkladne riešiť, keďže samotní humanitárni pracovníci sa ocitli v rovnakom ohrození ako populácia, ktorej sa snažili poskytnúť pomoc. Priorita apolitickej a neutrality sa postupom času začala javiť ako jedna zo základných prekážok k dosiahnutiu uspokojivých výsledkov humanitárnej asistencie. Humanitárne organizácie boli náchylnejšie opúšťať svoj negatívny postoj voči politickej participácii a stavali sa ochotnejšie k možnosti zahrnutia politiky do humanitárnej oblasti. Na pozadí týchto udalostí dochádza k vzniku tzv. nového humanitarizmu s dvomi základnými črtami, a to politizáciou a militarizáciou humanitárnej asistencie (Weiss 2007: 79-80). Koncept humanitárnej intervencie v sebe prepája humanitárnu asistenciu a vojenskú intervenciu, ktorá by mala zabezpečiť jej efektívnejšie vykonávanie na postihnutých územiach.

S rozvojom novej formy humanitárnej asistencie a jej okamžitého zavedenia do medzinárodného systému vystupujú do popredia dva trendy, ktoré charakterizujú jej búrlivý vývoj v 90. rokoch 20. storočia, a to rozšírenie definície hrozby medzinárodnému mieru a bezpečnosti, ktoré po skončení bipolárneho rozdelenia sveta zahŕňa i občianske vojny či závažné a systémové prípady porušovania medzinárodného humanitárneho práva v rámci teritória štátu, rovnako ako organizačné limity OSN a jej medzinárodných síl, ktoré závisia od „koalície ochotných“. Neustále rozširovanie konceptu hrozby medzinárodnému mieru a bezpečnosti by postupom času mohlo viesť k väčšej náchylnosti k jeho ľahšiemu zneužitiu. No snahy o doplnenie Charty sa nestretli s kladným prijatím (Weiss 2007: 47-49). Nejednoznačné rezolúcie a ich rozdielna interpretácia, najmä v súvislosti s prípadmi Iraku a Kosova uľahčili konať pred autorizáciou RB OSN alebo úplne bez jej povolenia.

1.2.1 Koncept Zodpovednosti chrániť

Vágnosť vo vymedzení konceptu humanitárnej intervencie poskytla priestor pre vznik novej idey, idey „Zodpovednosti chrániť“, z originálu „*Responsibility to Protect*“ (ďalej R2P), ktorá sa vcelku logicky stáva jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich konceptov na poli medzinárodných vzťahov. K jej akceptácii dochádza vzápätí po jej uvedení na scénu

Medzinárodnou komisiou pre intervenciu a štátnu suverenitu (ďalej ICISS) v správe z roku 2001. Základným podnetom k prehodnoteniu pôvodného konceptu humanitárnej intervencie a jeho užšej špecifikácii do konceptu zodpovednosti chrániť bolo zabrániť dovtedajšiemu zneužívaniu humanitárnych motívov na ospravedlnenie vojenského vpádu na územie iného štátu. R2P má tak za cieľ dostať motto „nikdy viac“ a neprepadnúť opätovnému zneužitiu na iné ako humanitárne účely.

Za otcov zakladateľov myšlienky pojmu „suverenity ako zodpovednosti“ možno považovať Francisa M. Denga a Robertu Cohen, ktorí na základe svojej špecializácie na problematiku vnútorne vysídlených osôb s týmto konceptom prichádzajú ako prví. Norma suverenity tak so sebou prináša dvojakú zodpovednosť- zodpovednosť nielen voči vlastnému štátu ale i voči medzinárodnej komunite, ktorej sa štáty zaväzujú na základe signovania humanitárnych dohôd a zmlúv o ochrane a dodržiavaní ľudských práv (Cohen, Deng 2012: 251). „*V prípade, ak domáca politická scéna nedisponuje politickou mocou na to, aby učinila vládu zodpovednou, definitívna zodpovednosť leží na medzinárodnej komunite*“ (Cohen, Deng 2012: 276). Týmto tvrdením stráca norma suverenity svoj absolútny charakter a jej nedotknuteľnosť podmieňuje plnenie záväzkov ako na domácej tak i na medzinárodnej scéne. V prípade, ak dôjde k neplneniu si svojich povinností voči jednej z komunit, je možné suverenitu dočasne suspendovať. Na tomto základe sa teda legitimizuje akt budúcej humanitárnej intervencie.

1.2.2 ICISS a World Summit o R2P

Medzinárodná zodpovednosť vynucovania dodržiavania štandardov ľudských práv v rámci hraníc jednotlivých štátov a medzinárodný prístup k ochrane stále sa zvyšujúceho počtu vojnových obetí, ktoré neprekročili medzinárodné hranice sa mohol ďalej úspešne rozvinúť do konceptu R2P i vďaka prínosu generálneho tajomníka OSN Kofiho Annana a ICISS zriadenou sponzorom z Kanady na prelome tisícročí. Po Annanových snahách o obhájenie boja proti porušovaniu ľudských práv na poli Valného zhromaždenia OSN boli reakcie predvídateľné. Ruská federácia, Čína a zástupcovia krajín Tretieho sveta, jednoznačne odmietli možnosť unilaterálnej intervencie i keď na humanitárnych základoch a so širokou koalíciou štátov ochotných konať.

Správa ICISS následne zaznamenala o niečo kladnejšie prijatie na medzinárodnom fóre, pričom prišla s dvomi normatívnymi zásadami. Prvou je pozmeniť konsenzus užitia sily na pomoc obetiam, druhou zo zásad je zakorenenie medzinárodnej zodpovednosti

intervenovať v prípade zastavenia masového vyvražďovania a etnických čistiek do právomoci Rady bezpečnosti OSN a s ňou spojená podmienka dostatočnosti a efektívnosti intervencie (ICISS 2001: 12).

Jedným zo základných princípov R2P je práve podmienenosť suverenity obsiahnutá v správe: „*Štátna suverenita implikuje zodpovednosť a to primárne zodpovednosť chrániť vlastných občanov, ktorá leží v rukách štátu. V prípade, ak populácia trpí v dôsledku vnútornej vojny, vzbury, útlaku, či zlyhania štátu a dotknutý štát nie je ochotný či schopný toto utrpenie zastaviť alebo odvrátiť, princíp neintervencie ustúpi medzinárodnej zodpovednosti chrániť*“ (ICISS 2001: 11). Koncept R2P ďalej zahŕňa tri dočasné fázy, a to zodpovednosť prevencie, zodpovednosť reakcie a zodpovednosť znovuoobnovenia (ICISS 2001: 19,29,39). Najväčší dôraz je kladený na prvú z menovaných. Je dôležité najskôr pristúpiť k menej intruzívnym a donucovacím opatreniam predtým ako budú použité silnejšie (ICISS 2001: 25). ICISS stanovuje limit na oprávnenosť prikročenia k núdzovému riešeniu situácie v podobe vysokého limitu ľudského utrpenia na to, aby bola upovedomená medzinárodná spoločnosť (ICISS 2001: 12). Práve tu sa naplno prejavuje rozdiel oproti apolitickému humanitarizmu, ktorý je ochotný konať i v prípade malej straty na životoch. Podmienky, ktoré sa do správy ICISS o R2P nedostali, zahŕňajú zvrhnutie demokraticky zvoleného režimu (preferované africkými štátmi a regionálnymi inštitúciami) a masívne zneužívanie ľudských práv (preferované západnými krajinami) (Weiss 2007: 105). ICISS modifikuje doktrínu spravodlivej vojny na správny úmysel- zastavenie či odvrátenie ľudského utrpenia, poslednú inštanciu- vojenská intervencia ako posledné riešenie, proporčný spôsob- minimálne potrebná miera, trvanie, intenzita vojenskej intervencie, rozumné vyhliadky- vysoká pravdepodobnosť úspechu (ICISS 2001: 12).

Zo správy ICISS tak vyplýva, že nie je vhodnejší orgán k autorizácii vojenskej intervencie za účelom ochrany ľudí než RB OSN. Úlohou nie je nájsť alternatívy k RB OSN ako zdroju autority, ale zlepšiť jej fungovanie. Autorizácia RB OSN by mala vo všetkých prípadoch predchádzať akejkoľvek snahe o realizáciu vojenskej intervencie, a zároveň „*RB OSN by mala promptne vyriešiť požiadavku autorizácie intervenovať v prípade, ak je prítomné podozrenie z rozsiahlej straty na ľudských životoch alebo etnických čistiek. Členovia Stálej Päťky RB OSN by mali súhlasiť s tým, že neaplikujú právo veta v prípade, ak nie sú priamo zahrnuté ich životne dôležité záujmy, aby neblokovali rezolúciu autorizujúcu vojenskú intervenciu pre účely ochrany ľudí, ktorá disponuje väčšinou podporou*“ (ICISS: 12-13).

Kľúčovou otázkou však naďalej zostáva autorita. Kto by mal/bude konať a akým spôsobom. Štandardizácia postupu intervencie je jednou z problematických oblastí konceptu.

World Summit o R2P z roku 2005 definitívne legitimizoval humanitárnu intervenciu ako politický nástroj. Rozšírila sa charakteristika suverénneho štátu vzniknutá v roku 1933 na Konvencii v Montevideu. Teritórium, autoritu, populáciu a nezávislosť doplnilo rešpektovanie ľudských práv (Weiss 2007: 89). Najmä krajiny Tretieho sveta nie sú naklonené možnosti narušenia ich suverenity v dôsledku preskúmania úrovne dodržiavania ľudských práv. Na pozadí kolonizačnej tradície chápu takýto zásah za násilné prenikanie západných noriem do ich hodnotového systému a narušenie vlastnej nezávislosti. V negatívnom postoji nezaostávajú ani stáli členovia RB OSN v podobe Ruskej federácie, resp. Číny. I napriek detailnejšiemu prepracovaniu teoretického konceptu humanitárnej intervencie za ním naďalej pokrívka politická realita a s ňou spojená politická vôľa altruistického riešenia humanitárnej krízy rovnako ako operačná kapacita potrebná k zásahu. Bellamy tvrdí, že konsenzus ohľadom R2P bol dosiahnutý na základe premiestnenia dôrazu na štát a jeho primárnu zodpovednosť voči svojim obyvateľom, kedy povinnosť ostatných štátov prísť na pomoc trpiacej populácii sa stala záložným riešením. Rovnako zdôraznením súhlasu RB OSN a jej zásahu, pričom nie je vhodné sa spoliehať na „koalíciu ochotných“, ak dôjde k prekročeniu limitu stanoveného ICISS (Bellamy 2006: 143-169).

1.3 Normatívny základ legitimizovania konceptu humanitárnej intervencie

Medzi vedcami inklinujúcimi k realistickej teórii medzinárodných vzťahov sa prejavuje tendencia k pokladaniu medzinárodného práva za nevhodné z hľadiska absencie autority, ktorá by vytvárala záväzné povinnosti, zatiaľ čo na vlastnom území sú štáty vlastnou porotou i sudcami (Wheeler 2000: 2). E.H. Carr tvrdí, že: „*štáty sú za každých okolností schopné vytvoriť legitímnosť vyhovujúcu im samotným. Teórie medzinárodnej morálnosti a legitímnosti sú vždy produktom dominujúcich národov alebo skupín národov*“ (Carr 2001: 111). Realisti zastávajú názor, že mocné štáty cielene zastávajú také morálne princípy, ktoré slúžia ich záujmom. Carr pripúšťa, že aktéri môžu byť úprimne presvedčení o princípoch, ktoré vyznávajú, problémom však zostáva, že „*absolútne a univerzálne princípy sú len nevedomým odrazom národnej politiky založenej na špecifickej interpretácii národného záujmu v konkrétnom čase*“ (Carr 2001: 111). Pri nasledovnej analýze postoja Ruskej federácie k princípom štátnej suverenity a normy neintervencie, budem pozorovať zmenu pozície v konkrétnom čase a pri konkrétnych prípadoch, rovnako sa budem sústreďovať na zmenu v narábaní so spomínanými normami v rétorickej podobe prípad od prípadu. Wheeler

považuje Carrove videnie skutočností za príliš jednorozmerné a dodáva, že ak sú raz ustanovené normy, budú rovnako obmedzovať najmocnejšie štáty v medzinárodnom systéme i napriek tomu, že hlavne oni sa na ich vytvorení podieľali (Wheeler 2000: 7).

Martin Hollis a Steve Smith odkazujú k nezrovnalosti medzi legitimizujúcou funkciou jazyka (rečového manévrovania) a skutočnou motiváciou konania (vnútornými dôvodmi, ktoré si chcú aktéri nechať sami pre seba) (Hollis, Smith 1990: 176). Skinner prichádza s tvrdením, že nie je dôležitá úprimnosť aktéra, naopak v momente, kedy pocíti potrebu svoje správanie legitimizovať, preukázaním, že jeho akcia bola motivovaná všeobecne prijatým súborom politických a sociálnych princípov (i keď skutočná motivácia je iná), sa zaväzuje postupovať v súlade s týmito princípmi, aby dostal svojho vyhlásenia (Skinner In Tully 1988: 116). Realisti tvrdia, že štáty v medzinárodnej politike dokážu vždy nájsť ospravedlnenie pre svoje konanie, pretože pravidlá sú dostatočne nejasné. Môžu byť svojvoľne prispôsobené rozdielnou interpretáciou ich významu. Možno tak uvažovať o zneužití práva na sebaobranu k otvorenému prejavu agresie, či konceptu humanitárnej intervencie k presadeniu vlastného národného záujmu. V prípadoch, kedy je *„ospravedlnenie potrebné ale nie dostatočné na objasnenie pohnútok konania, je nutné preskúmať pridané motivačné faktory“*, ktoré vedú aktéra v našom prípade k rozhodnutiu súhlasiť, resp. nesúhlasiť s intervenciou (Hollis, Smith 1990: 185). Samotná ICISS na základe hodnotenia prípadov intervencií, ktoré prebehli v období rokov 1945-1990, a snažili sa obhájiť svoj postup na humanitárnych základoch, prichádza k zisteniu že rétorika humanitárnych pohnútok je slabá a zneužitá na zamaskovanie vedľajších záujmov intervenujúcich štátov (Weiss 2007: 38). Weiss pripúšťa, že motivácia za rozhodnutím vlády zapojiť sa do pomoci vojnovým obetiam na inom štátnom území sa môže líšiť. Rozlišuje etický kontext, ktorý považuje za správne zabrániť humanitárnej katastrofe, ďalej kontext kalkulácie s národnými záujmami, kedy zásah zmenší, resp. zabráni negatívne dopadu humanitárnej krízy na národnú bezpečnosť či ekonomiku štátu a napomôže vybudovaniu medzinárodnej spoločnosti a jej noriem. V neposlednom rade spomína falošný motív, ktorý za humanitárnym účelom ukrýva vlastný záujem dosiahnutia zisku (Weiss 2007: 6-7).

Realisti chápu medzinárodnú spoločnosť ako dejisko, kde vlády sledujú svoje záujmy, zatiaľ čo dlh voči pravidlám splácajú neúprimnými sľubmi, či prejavmi. Lídri jednotlivých štátov sú si vedomí potreby ospravedlniť svoje konanie z hľadiska platných pravidiel, avšak nie je pre nich dôležité dostať normatívne záväzku voči nim. Možno to chápať ako hru s cieľom vyhnúť sa morálnemu odsúdeniu či sankciám. Realisti tak vnímajú štátnych aktérov

ako dobrých hráčov v hre, ktorí sú schopní vždy nájsť argumenty ospravedlňujúce ich stanovisko. I podľa Seybolta zostávajú národné záujmy v centre zahraničnej a bezpečnostnej politiky každého štátu. V prípade doktríny Bushovej administratívy o preventívnej vojne a následnom experimente so zmenou režimu v Iraku možno takisto sledovať snahu odôvodniť svoje konanie v medziach platných medzinárodných noriem, i keď v tomto prípade menej úspešne (Seybolt 2007: 4). Úspešní hráči rozoznávajú obmedzenia, ktoré so sebou prináša členstvo v medzinárodnej spoločnosti. Podľa Bulleho, „*ak sa štáty rozhodnú porušiť pravidlá, sú si vedomé povinnosti voči ostatným štátom, poskytnúť vysvetlenie svojho konania v rámci pravidiel, ktoré oficiálne rešpektujú*“ (Bull 1977: 45). Rozdiel voči čisto realistickému vnímaniu skutočností spočíva v tom, že pravidlá nie sú nekonečne prispôsobiteľné, a zároveň definujú škálu možností štátov, ktoré sa usilujú o poskytnutie zámenky v zmysle platných pravidiel (Wheeler 2000: 25).

Kratochwil tvrdí, že nedostatočná autorita medzinárodného arbitra, ktorý by interpretoval uplatnenie platných pravidiel, poskytuje priestor k vyjednávaniu a donucovacím ťahom, ktoré sa stávajú kľúčom k procesu tvorby rozhodnutia, kedy stratégia presvedčovania a apelácie k všeobecným štandardom, spoločným hodnotám a akceptovaným riešeniam nie je rozhodujúca (Kratochwil 1989: 254). Walzer zastáva názor, že princíp suverenity musí mať prednosť, ak dôjde k jeho narušeniu na úkor intervencie, musí byť tento akt „*ospravedlnený ako výnimka z obecného pravidla, učená nevyhnutne povinnosťou či extrémnosťou konkrétneho prípadu. Intervenujúci štát tak na seba berie bremeno v podobe potreby preukázať, že prípad je výnimočný a obeť nemôžu byť ochránené iným spôsobom*“ (Walzer 2006: 91). V prípade analýzy postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie budem sledovať, či sa svoje oficiálne stanovisko súhlasu alebo odmietnutia intervenovať v konkrétnom prípade snaží vtesnať do medzinárodne platného súboru noriem a pravidiel.

Thomas Franck a Nigel Rodley pristúpili obdobne negatívne ku konceptu humanitárnej intervencie ako Ruská federácia. Upozorňujú na jeho náchylnosť k možnému zneužitiu, ako tomu bolo v prípade práva na sebaobranu. „*Humanitárne účely budú ľahko manipulovateľné intervenujúcimi štátmi a koncept humanitárnej intervencie sa stane zbraňou silných proti slabým*“ (Franck, Rodley 1973: 290). Problém zneužitia konceptu potvrdzuje realistický pohľad, že jazyk je rétorickou záležitosťou, verejným maskovaním skutočných dôvodov, pre ktoré štáty konajú (Wheeler 2000: 30). Realisti ďalej tvrdia, že pokiaľ nie sú zahrnuté životne dôležité záujmy štátov, tie budú menej naklonené k možnosti intervencie, tým pádom k riskovaniu straty vojakov či vynaloženiu výraznejších ekonomických nákladov. Hlavným

poznatkom tak zostáva, že štáty nebudú ochotné súhlasiť s intervenciou primárne z humanitárnych dôvodov, pretože v prvom rade berú na zreteľ vlastné národné záujmy, ktoré sa stávajú motiváciou ich konania (Wheeler 2000: 30). Parekh prichádza s tvrdením, že „všetky ľudské akcie, najmä tie vykonávané štátom, sú vedené rôznorodými motívmi. Štáty mnohokrát používajú v jazyku pojem humanitarizmu, a to najmä v prípadoch ak konajú v mene vlastného záujmu a ich skutočné motívy zostávajú ťažko odhaliteľné“ (Parekh 1997: 54).

Realisti do značnej miery pripúšťajú, že humanitárne dôvody môžu hrať úlohu v rozhodovaní štátu v naklonení k možnosti intervencie, ale nepoužijú silu dokiaľ nebudú cítiť ohrozenie vlastných životne dôležitých záujmov (Wheeler 2000: 30). Walzer pripúšťa, že najlepší možný scenár v prípade humanitárnej intervencie je „kombináciou podporenia vlastnej národnej bezpečnosti a zároveň ochrany ľudských práv“ (Walzer 2006: 101). Tento postoj v sebe obsiahne skutočnosť štátnych záujmov a moci, a zároveň odvodzuje humanitárnu intervenciu od geopolitických a strategických motívov. Realistický pohľad z veľkej časti odobruje i problematika selektivity priamo spojená s konceptom humanitárnej intervencie. Problém selektivity prichádza v situácii, kedy sú platné morálne normy v stávke vo viac ako jednom prípade, ale národný záujem predpisuje odchyliť sa od žiadanej reakcie (Wheeler 2000: 31). Riskovanie života vlastných vojakov na základe obhajoby základných humanitárnych noriem s veľkou pravdepodobnosťou skončí katastrofou. Vznešené humanitárne zámery nie sú garanciou proti zlyhaniu a samotná idea, že západné mocnosti majú odpoveď na utrpenie ľudstva, je nepostačujúca, o čom okrem iného svedčia i prípady humanitárnych kríz vo Rwande či Somálsku. G.F. Kennan, ako jedna z hlavných osobností realizmu, označil americký pokus o humanitárnu intervenciu v Somálsku za „príšerný omyl“, ktorý bol založený na nafúknutej myšlienke, čo môže jeden národ urobiť pre druhý, zničený a anarchický (Kennan 1993: 1). Analýza postoja Ruskej federácie tak vychádza z teoretického rámca, ktorý poukazuje na možnosť interpretovateľnosti noriem v prípade akceptácie príslušnosti k medzinárodnému systému ako dôvodu na potrebu nachádzať ospravedlnenie svojich činov v rámci jeho všeobecne platných a prijímaných noriem a princípov. Predmetom analýzy tak nie je skúmanie naplniteľnosti konceptu humanitárnej intervencie ako takej, ale využitie tohto konceptu a najmä s ním spojených noriem a princípov v rétorickej rovine pri konkrétnych podmienkach na obhajobu vlastnej pozície, resp. jednaní, Ruskej federácie. Normy, ktorých použitie sa javí ako kľúčové z hľadiska rétoriky Ruskej federácie, budú predmetom nasledujúcej kapitoly.

2 KONCEPTUALIZÁCIA NORIEM OBSIAHNUTÝCH V KONCEPTE HUMANITÁRNEJ INTERVENCIE

V súvislosti s návratom R2P k primárnej zodpovednosti štátu chrániť svojich obyvateľov, ktorá bezpodmienečne vyplýva z normy suverenity sa táto kapitola bude venovať vysvetleniu pojmu suverenity, jeho normatívnej premene v čase a takisto normám, ktoré so štátnou suverenitou bezprostredne súvisia. S ukončením Druhej svetovej vojny a procesom dekolonizácie, zaniká predstava o rozdelení sveta na rozvinuté metropoly, ktoré majú právo z hľadiska svojej rozvinutosti zasahovať do zvyšných menej rozvinutých oblastí. Tento stav reflektuje i Charta OSN, konkrétne článok 2 Kapitoly I, ktorý všetkým členom zabezpečuje „rovnosť v suverenite“ (OSN 1945: 3). Proces dekolonizácie prináša situáciu, kedy je každý občanom suverénneho štátu. Teritoriálna suverenita sa tak stáva základným konštitučným prvkom medzinárodného systému. Prejav agresie je porušením práva, pretože narušuje medzinárodný rád a záväzok rešpektovať suverenitu a nevypovedať vojnu mimo zákon Charty OSN (Weiss 2007: 15).

Krasner jednoducho definuje suverenitu ako výhradné vlastníctvo plnej kontroly nad záležitosťami a ľuďmi, ktorý spadá do teritória štátu „*nezávislou autoritatívnou štruktúrou schopnou efektívne regulovať aktivity v rámci vlastných hraníc*“ (Krasner 1983: 5). Zároveň rozlišuje 4 aspekty, resp. spôsoby, konceptualizácie pojmu suverenity- suverenitu interdependencie, ktorá je schopnosťou vlády regulovať pohyb tovaru, kapitálu, ľudí i ideí naprieč hranicami štátu, vnútroštátnu suverenitu, ktorá poukazuje na organizáciu autority vo vnútri štátu a jej efektivitu, ďalej medzinárodnú právnu suverenitu, ktorá umožňuje medzinárodné uznanie jednotlivých aktérov systému a nakoniec vestfálsku suverenitu, ktorá zabezpečuje autonómiu vnútroštátnych štruktúr autority, čiže neprítomnosť externých autoritatívnych vplyvov (Krasner 2003: 2-3, 9-11). Takisto podotýka, že štát nemusí nutne disponovať všetkými vyššie zmienenými druhmi suverenity a jeho akcie môžu mať oslabujúci, prípadne posilňujúci, účinok na jednotlivé typy suverenity. Napríklad členstvo v medzinárodnej organizácii znižuje kontrolu v prípade suverenity interdependencie, alebo zisk medzinárodnej právnej suverenity môže nastať na úkor vestfálskeho typu suverenity (Krasner 2003: 8-9). Záväzky voči medzinárodnej komunite a členstvo v medzinárodnej organizácii tak majú priamy dopad na suverenitu štátu ako takú.

2.1 *Obmedzenosť konceptu suverenity*

Súčasná podoba medzinárodného práva je z pohľadu suverenity do značnej miery ovplyvnená zmluvou o Vestfálskom mieri uzavretou európskymi mocnosťami v roku 1648. I usporiadanie medzinárodného právneho systému po Druhej svetovej vojne zodpovedalo základnej kostre v podobe suverénnych práv a suverénnych zodpovedností, ktoré sa často dostávali do rozporu (Hathway, Brower, Liss, Thomas, Victor 2013: 501).

Prijatie Všeobecnej deklarácie ľudských práv Valným zhromaždením OSN v roku 1948 znamenalo, že všetky štáty sa zaväzujú k: „*podporovaniu globálneho rešpektu a dohľadu nad ľudskými právami a základnými slobodami*“ (OSN 1948: 1). Už tu začína spomínaný rozpor medzi jednotlivými normami, ktoré presadzovala OSN. Na jednej strane systém, v ktorom má výsadné postavenie, zabraňuje interferovať do vnútorných záležitostí štátu a ochraňuje jeho suverenitu. Charta OSN, konkrétne článok 2, odsek 7 Kapitoly I obhajuje právo štátov nezasahovať do ich vnútorných záležitostí: „*Nijaké ustanovenie tejto Charty nedáva Organizácii Spojených národov právo zasahovať do vecí, ktoré podstatne patria do vnútornej právomoci štátov, ani nezaväzuje jej členov, aby takéto veci podrobili riešeniu podľa tejto Charty. Táto zásada však neprekáža, aby sa použili donucovacie opatrenia kapitoly VII*“ (OSN 1945: 3). Garancia štátom na nemiešanie sa do ich vnútorných záležitostí však prichádza do rozporu s článkom 55 a s ním súvisiacim článkom 56 Kapitoly IX, ktoré v sebe zahŕňajú i otázku rešpektovania základných ľudských práv a slobôd a spoločný postup členských štátov pri dosahovaní týchto cieľov (OSN 1945: 11-12). Zväzok ochrany normy suverenity prichádza do konfliktu s medzinárodným právom, kedy existujú bezpodmienečné limity na to, čo štát môže činiť v rámci vlastných hraníc (Hathway, Brower, Liss, Thomas, Victor 2013: 502). Štátna suverenita tak ani zďaleka nie je nedotknuteľným konceptom. Weiss rozlišuje dva základné limity princípu suverenity. Prvou je jej podradenosť požiadavkám medzinárodného mieru a bezpečnosti obsiahnutom v Charte OSN, konkrétne v Kapitole VII. Štátnu suverenitu obmedzuje takisto účasť štátu na medzinárodných zmluvách, z ktorých plynú určité povinnosti, ku ktorých plneniu sa štát zaväzuje. Ak tieto záväzky nenaplnuje, musí rátať s následkami svojho konania. Ďalej dodáva, že vzápätí ako štát pristúpi k ratifikácii Charty OSN prestávajú byť ekonomické, sociálne, kultúrne či humanitárne záležitosti, rovnako ako otázka ľudských práv výhradne v jeho exkluzívne domácej jurisdikcii (Weiss 2007: 17).

2.2 Suverenita vs. Ľudské práva

V súvislosti s rozpadom Sovietskeho zväzu sa zvyšuje úloha OSN ako kľúčového aktéra na poli medzinárodnej bezpečnosti a mieru. Počas bipolárneho rozdelenia medzinárodného systému boli prevládajúcimi normami Charty OSN suverenita a neintervencia, ktorým sa podriadili ľudské práva. Vojenský konflikt bol chápaný ako vnútroštátna záležitosť a zásah proti vôli vlády znamenal prekročenie hraníc domácej jurisdikcie (Weiss 2007: 59). Kardaš upozorňuje na dôležitosť noriem a s nimi spojenej normatívnej zmeny v prostredí medzinárodného systému po ukončení éry Studenej vojny (Kardaš 2013: 22-23). V 90. rokoch 20. storočia prichádza k prepuknutiu rozporu medzi normou štátnej suverenity a mimoriadneho ľudského utrpenia spojeného s masovým porušovaním základných ľudských práv, kedy suverenita vnímaná „ako zdroj a odpoveď na vnútroštátny i medzištátny konflikt“ prestáva účinkovať (Agnew 2005: 437). Kofi Annan reflektuje túto situáciu v úvodnej reči pred zasadáním Valného zhromaždenia OSN slovami: „*Štáty usilujúce sa o kriminálne správanie by mali vedieť, že hranice nepredstavujú absolútnu obranu, že Rada podnikne kroky k zastaveniu najzávažnejších zločinov proti ľudskosti, potom sa nebudú púšťať týmto smerom súdiac, že zostanú nepotrebnými*“ (The Economist 1999: 1). Norma neintervencie tak stráca na sile s posilnením dôrazu na ľudské práva, o čom svedčí i zmena v rétorike bývalého generálneho tajomníka OSN Butrusa Butrus-Gáliho, kedy v *Agende pre mier* z roku 1992 obhajuje zachovanie princípu štátnej suverenity: „...*v situáciách vnútornej krízy, OSN bude rešpektovať suverenitu štátu, ak sa tak nestane, jednanie je v rozpore so základnými princípmi Charty OSN v súvislosti s jej členskými štátmi...humanitárna asistencia musí byť poskytnutá v súlade s princípmi humánnosti, neutrality a nestrannosti, pričom suverenita, teritoriálna integrita a národná jednota štátu musia byť plne rešpektované v súčinnosti s Chartou OSN*“ (Butrus-Gáli 1992: 50). O tri roky neskôr prichádza s myšlienkou: „*Čas absolútnej suverenity...pominul, jej teória nikdy nekorešpondovala s realitou. Je preto úlohou lídrov štátov tento fakt prijať a nájsť kompromis medzi dobrou vnútornou vládou a požiadavkami stále viac vnútorne závislého sveta*“ (Jacobsen, Sampford, Thakur 2013: 44).

2.3 Koncept dvojakej suverenity

Bývalý generálny tajomník OSN Kofi Annan mal zásluhu na rozvinutí debaty zaoberajúcej sa legitímnosťou intervencie postavenej na humanitárnych základoch. V bezprostrednej reakcii na humanitárne krízy vo Východnom Timore a Kosove prichádza s konceptom dvojakej suverenity. „*Štátna suverenita...je redefinovaná nielen prostredníctvom globalizácie a medzinárodnej kooperácie. Štáty sú dnes nástrojmi v službách ľudí a nie vice*

versa. ...*individuálna suverenita je umocnená obnoveným a rozširujúcim sa povedomím o individuálnych právach*“ (The Economist 1999: 1). Z toho odvodzuje odlišný výklad Charty OSN, ktorá je podľa neho určená na ochranu individuálnych ľudských bytostí, nie na ochranu tých, ktorí ich ohrozujú. Takisto redefinuje národný záujem: „*je potrebná nová rozsiahlejšia definícia národného záujmu, ktorá by prinútila štáty hľadať väčšiu jednotnosť v presadzovaní spoločných cieľov a hodnôt*“ (The Economist 1999: 1). Annan zlučuje kolektívny záujem so záujmom národným. Koncept ľudovej suverenity sa pridáva k ďalším hrozbám tradičnej suverenity, ktorými sa najmä v priebehu 90. rokov stávajú právo na sebaurčenie, rozšírená koncepcia medzinárodného mieru a bezpečnosti a zlyhanie štátnej autority. So zánikom éry Studenej vojny dochádza ku kľúčovému oslabeniu dvoch základných stavebných prvkov štátnej suverenity, ktorými sú nedotknuteľnosť hraníc a nelegitímnosť secesie (Weiss 2007: 25).

2.4 Kritika narušenia nedotknuteľnosti suverenity

Alžírsky prezident Abdelaziz Bouteflika na pôde OSN po Annanovej obhajobe princípu dvojakej suverenity hovorí: „*Neodmietame právo a povinnosť OSN pomôcť ľudskému utrpeniu, ale zostávame veľmi hákliví k akýmkoľvek pokusom podkopať našu suverenitu, nielen preto, že suverenita je našou poslednou obranou voči vláde nerovného sveta, ale i preto, že nie sme účastní na rozhodovacom procese RB OSN*“ (BBC 1999a: 1).

V dôsledku zneužívania vznešených náboženských a humanitárnych motívov na ospravedlnenie komerčných a geopolitických kalkulácií, bolo možné očakávať negatívne prijatie konceptu podmienenej suverenity najmä predstaviteľmi krajín Tretieho sveta, ktoré mali v živej pamäti skúsenosti z čias kolonizácie. Tento koncept naservíroval možnosť mocnejším štátom. „*priamo ovplyvniť, koho ľudské práva bude oprávnené chrániť na základe potlačenia princípu neintervencie*“ (Weiss 2007: 120).

Ayoob pripúšťa, že suverenita je z veľkej miery narušovaná silnejšími. Avšak zároveň dodáva, že kultúrne, enviromentálne a ekonomické vplyvy nerešpektujú hranice či potrebu povolenia vstupu na územie ako silnejších tak i slabších štátov. Princíp štátnej suverenity je zakorenený v právnom i politickom diškurze, no s rozvojom technológie a komunikácie dochádza k postupnej priepustnosti teritoriálnych hraníc s čím je spojený i fakt, že vnútorná politická nerovnováha v rámci jedného štátu, môže mať za následok zvýšený vplyv na nerovnováhu v medzinárodnom systéme ako takom (Ayoob 1999: 59-77). Na základe neustále obširnejšej interpretácie hrozby medzinárodnému mieru a bezpečnosti napomohla

Charta OSN k obchádzaniu princípu neintervencie v mnohých sporných prípadoch, zatiaľ čo rozsiahle masakre vo Rwande či Sudáne zostali bez jej zásahu. Ani užšia špecifikácia suverenity ako zodpovednosti v koncepte R2P neukončila snahy významných medzinárodných aktérov obhajovať svoje konanie na humanitárnych základoch, pričom hlavný úmysel mal zostať skrytý. Bellamy ukončuje svoju rozpravu na konci *Just Wars: From Cicero to Iraq* konštatovaním: „Nanešťastie, členovia Rady bezpečnosti OSN umiestňujú vlastný záujem nad všeobecné dobro, o čom dostatočne svedčí americký postoj voči Iraku a postoj Ruskej federácie a Číny voči Darfuru. Výsledkom je história zlyhania Rady bezpečnosti OSN včasne autorizovať intervenciu voči genocídnym režimom“ (Bellamy 2006: 227).

2.5 Normy legitimizujúce postoj Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie

Normami, ktoré zabraňujú, či výslovne vylučujú, použitie konceptu humanitárnej intervencie v praxi, možno nazývať neintervenciu, štátnu suverenitu, teritoriálnu integritu, domácu jurisdikciu, mierové riešenie rozporov, nepoužitie sily a v prípade autorizovaného použitia sily RB OSN je základnou normou nestrannosť. Tradičná forma štátnej suverenity sa mení v súvislosti s meniacim sa pomerom síl vo vzťahu štátu k jeho občanom, ktorí sú zdrojom legitimacy a ich úloha rastie s plynúcim časom (Weiss 2007: 22). Vzývanie noriem, ktoré Weiss označuje za hlavné prekážky aplikácie konceptu humanitárnej intervencie do praxe, spoločne s normami, ktoré použitie konceptu umožňujú, menovite porušovanie ľudských práv, etnické čistky, genocída a humanitárna kríza, budú predmetom skúmania nasledujúcej kapitoly. K analýze postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie využijem predpoklad, že Ruská federácia si je vedomá svojej príslušnosti k medzinárodnému systému a normám, ktoré v súčasnosti vyznáva. Akúkoľvek aktivitu sa teda bude snažiť odôvodniť na základe všeobecne platných noriem tohto systému. Svoju pozíciu zástancu, resp. odporcu, konceptu humanitárnej intervencie bude formovať na základe využitia vyššie spomínaných noriem. Prostredníctvom sondy do politického diškurzu ruských politických elít vo vybraných prípadoch humanitárnych kríz s využitím konceptu humanitárnej intervencie, sa budem snažiť poukázať na rozdielnosť v interpretácii a kontexte, ku ktorej vo využívaní noriem dochádza, rovnako na spôsob, akým s nimi pracujú ruskí politickí predstavitelia a jeho premenu prípad od prípadu. Toto mi poskytne priestor na zváženie možnosti rétorického využitia jazyka pri legitimizovaní konkrétneho postoja, či už zástancu alebo odporcu, normy neintervencie. Rovnako ako Wheeler si vypožičiam od

Habermasa pojem strategického užitia jazyka, o ktorého použití budem v analyzovaných prípadoch odôvodnenia súhlasiť, resp. nesúhlasiť, s intervenciou uvažovať (Wheeler 2000: 23). Analýza jednotlivých prípadov tak prebehne na základe interpretatívnej metódy, ktorá skúma proces argumentácie obhajoby rozhodnutia nesúhlasiť alebo súhlasiť s intervenciou na významných medzinárodných fórach.

3 EMPIRICKÁ ANALÝZA PERCEPCIE HUMANITÁRNEJ INTERVENCIE Z POHLĀDU RUSKEJ FEDERÁCIE

Postoj Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie sa dá označiť ako primárne odmietavý. Moskva dlhodobo patrila k najzaniezenejším kritikom zneužívania humanitárnych motívov na vojenské účely, ktoré sú na hony vzdialené pôvodnej altruistickej vízii. Najjasnejšie svoj postoj prejavuje po drsnej kritike humanitárneho zásahu NATO v Kosove. Srbsko spoločne so zvyšnými skúmanými prípadmi humanitárnych kríz bolo previazané s Moskvou. Belehrad predstavoval najbližšieho spojenca, ktorý po ukončení bipolárneho rozloženia sveta nebol pohltý Západom. Gruzínsko, Kirgizsko a Ukrajina spadali do postsovietskej sféry vplyvu, čo reflektovalo i ich členstvo v Spoločnosti nezávislých štátov (ďalej SNŠ), ktorá symbolizovala nadväznosť na sovietsky odkaz. Humanitárne krízy v oblastiach, ktoré sa ocitajú v centre záujmu ruskej politiky, by mali aspoň čiastočne objasniť trend vývoja postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie v súčasnosti.

3.1 Historický vývoj postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie

Počiatky odporu Ruskej federácie k princípu intervencie možno badať v teoretickej oblasti už od polovice 20. storočia, napriek tomu, že norma bola v praxi uplatňovaná. Z ruského uhla pohľadu bola intervencia: „*podlý politický akt, ktorý porušoval zákony medzinárodného práva, zatiaľ čo prípady použitia sily z Moskvy do tejto kategórie zásadne nespádali*“ (Baranovsky 2001: 2).

V súvislosti s tým ako sa ZSSR stáva zavedeným členom medzinárodnej spoločnosti a chce sa spolupodieľať na vytváraní systému musí pristúpiť k rešpektovaniu jeho základného princípu, a to princípu suverenity. Už tu sa prejavuje potreba Kremľa ospravedlňovať svoje konanie v prípade, ak cíti, že je právne pokrytie akcie nedostatočné. Prípady vpádu do Československa a Afganistanu najskôr označili za pozvánku legitímnymi autoritami, no presunuli sa k normatívnym hodnotám o socialistickom internacionalizme, či geopolitike a zabráneniu destabilizácii južných dŕžav ZSSR (Baranovsky 2001: 2).

Sovietske dedičstvo poskytlo Ruskej federácii značnú rozporupnosť vo svojom postoji voči medzinárodnému intervencionizmu. Mnohí postsovietskí Rusi zaujali skeptický postoj voči morálnemu odôvodneniu humanitárnej intervencie. Odmietli koncept humanitárnej intervencie i koncept ochrany ľudských práv ako „liberálni princíp západného kapitalizmu“.

Existovala obava, že by koncept humanitárnej intervencie mohol byť použitý západnými mocnosťami, ktorých pozícia sa po rozpade ZSSR posilnila, na iniciovanie vojny proti Ruskej federácii a nasledovné ospravedlnenie svojho postupu v medziach konceptu humanitárnej intervencie (Shlapentokh 2001: 156-157).

Baranovsky upozorňuje, že v ruštine sú rozdielne vnímané pojmy interferencie a intervencie. Jeden z ustanovujúcich princípov neintervencie do vnútorných záležitostí štátov, je zavádzajúci a rusky hovoriaca populácia uprednostňuje práve pojem neinterferencie. Neintervenciu chápe len v zmysle nepoužitia ozbrojených síl. Humanitárna intervencia je tak z ruského pohľadu vnímaná ako: „vojenská operácia, ktorá vylučuje možnosť použitia iných prostriedkov na riešenie rozporov, akými sú napríklad ekonomické, politické, či diplomatické opatrenia“ (Baranovsky 2001: 2-3). Pojem intervencie tak zväčša ruská populácia spája s pojmom invázie, ktorý jednoznačne odmieta. Expanziu ZSSR pozdĺž západnej hranice z rokov 1939-1940 označuje za znovuoobnovenie teritoriálneho statusu quo, odpoveď na potreby domorodej populácie a nevyhnutnú prípravu z dôvodu bezprostrednej vojny s Hitlerom. Následné zásahy Červenej armády v Maďarsku na potlačenie protirevolúcie z roku 1956, obdobný zásah v Československu sú činom ochrany spoločného cieľa socializmu, v prípade Afganistanu z roku 1979 sa jedná o prevenciu možnej zmeny v politickej orientácii krajiny (Baranovsky 2001: 1-2). Všetky formy intervencie boli z hľadiska Ruskej federácie vnímané ako vojenská pomoc spriazneným režimom, čo dokumentuje dvojaké vnímanie konceptu intervencie, a to zásadne odmietat' akt intervencie ako taký, keď dôjde k jeho uplatneniu inými aktérmi medzinárodného systému, a zároveň ak ku implementácii konceptu pristupuje ruská strana, možno badať snahu zamaskovať koncept do vznešenejšej obálky.

3.1.1 Koncepty zahraničnej politiky Ruskej federácie

Analýza konceptov zahraničnej politiky Ruskej federácie od roku 2000 do roku 2013 ukazuje, že cieľ „dosiahnutia stabilnej pozície“ z roku 2000 sa mení na „dosiahnutie posilňujúcej sa pozície“ v roku 2008. Počas prvej prezidentúry Vladimíra Putina používala Ruská federácia zväčša „soft power“ nástroje na riešenie vzťahov so svojimi susedmi a snažila sa o kooperáciu so Západom v otázkach spoločného záujmu, zatiaľ čo v období rokov 2004-2008 uplatnili „hard power“ a vzťahy s USA a spojencami boli sprevádzané zvýšeným napätím (González 2013: 6).

Jedna z troch hlavných hrozieb ruskej zahraničnej politiky je definovaná ako: „*riešenie krízových situácií prostredníctvom unilaterálnych sankcií a donucovacích opatrení, mimo rámca Bezpečnostnej rady OSN, a ochrana populácie ako ospravedlnenie interferencie do suverénneho štátu*“ (MZV RF 2013: 1). Tieto postupy nevyriešia z hľadiska Ruskej federácie hlboké krízy a večné konflikty. Z tejto konceptualizácie hrozby vyvodzuje svoje stanovisko, kedy v prípade uvedenia konceptu humanitárnej intervencie do praxe je pre Ruskú federáciu kľúčová autorizácia RB OSN. Avšak v prípadoch, kedy sa samotná Ruská federácia snaží ospravedlniť svoje počínanie na humanitárnych základoch, disponuje autorizáciou RB OSN? Ako v prípade Gruzínska, tak i v prípade Ukrajiny je odpoveď negatívna. Tu možno využiť slová kritikov ruskej pozície, ktorí tvrdia, že Ruská federácia je voči konceptu humanitárnej intervencie skeptická, no zároveň dostatočne cynická a národne ladená, aby sama využila koncept humanitárnej intervencie k započatiu vojenskej akcie (Shlapentokh 2001: 156).

Dôležitým aspektom Konceptu zahraničnej politiky Ruskej federácie je cieľ: „*Demonštrovať globálnu ochranu legitímnych práv a záujmov Rusov a ich krajanov v zahraničí*“ (MZV RF 2013: 1). Ruská federácia je ochotná pristúpiť k použitiu akýchkoľvek prostriedkov na ochranu nielen vlastnej populácie, ale takisto na ochranu etnických Rusov, ktorých práva či záujmy sú považované za ohrozené (González 2013: 7). Baranovsky takisto poukazuje na možnosť, že ak dôjde k zneužívaniu ľudských a občianskych práv etnických Rusov v oblastiach postsovietskeho vplyvu, Ruská federácia by mohla byť ochotnejšia k možnosti súhlasiť s intervenciou (Baranovsky 2001: 5). Skloňovanie ochrany etnických Rusov v zahraničí v prejavoch obhajoby pozície Ruskej federácie pozitívne naklonenej k intervencii bude takisto predmetom analýzy.

3.2 Zásah NATO v Kosove ako potvrdenie odmietavého postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie

Od počiatku rozvoja konceptu humanitárnej intervencie možno za lídrov opozície považovať Ruskú federáciu a Čínu. Ustanovenie Bezpečnostného konceptu NATO, ktorý umožňoval vojenské operácie bez použitia článku 5, zahŕňajúci i otázku humanitárnej intervencie bez súhlasu RB OSN, bol ostro kritizovaný Ruskou federáciou. Vladimír Putin ešte pred svojim zvolením 1.-ho februára v roku 2000 prehlásil: „...*je neprípustné pod heslom takzvanej humanitárnej intervencie prekračovať základné princípy medzinárodného práva, a to suverenitu a teritoriálnu integritu štátov*“ (Sakwa 2004: 212). Spočiatku

propagandistický postoj ruskej antikampane proti rozšíreniu NATO hlásajúci agresívny charakter organizácie v podobe Putinových výrokov, kedy NATO označuje za „*hrozbu nielen pre Európu ale i celý svet*“ a „*unilaterálny pokus, ktorý sa snaží zničiť svetový rád vybudovaný od Druhej svetovej vojny pod ochranou OSN*“ (Allison 2013: 62), nadobudol reálne kontúry po kosovskom fenoméne (Baranovsky 2001: 16).

3.2.1 Kontextuálne uvedenie do problematiky Kosova ako humanitárnej krízy

Kosovo, Autonómny kraj Kosovo a Metohija, bolo súčasťou Srbskej republiky a disponovalo značnou provinčnou autonómiou. Po nástupe Miloševića k moci dochádza k vyhroteniu situácie v podobe zmeny ústavy z roku 1989, ktorá autonómiu územia (platnú už od roku 1974) do značnej miery redukuje, takisto sú prijímané opatrenia, ktoré pripravujú kosovských Albáncov o zamestnanie, a zároveň potierajú činnosť ich kultúrnych organizácií. Dlhoročná nenásilná cesta za možnosťou samosprávy sa zvrtila za cieľom odlúčiť sa od Srbska a prilákať pozornosť medzinárodnej scény na miestny problém. Do roku 1998 došlo k vyostreniu konfliktu do podoby, ktorá mohla ohroziť ťažko dosahovaný mier v balkánskom regióne (Walling 2008: 245).

Na začiatku roku 1998 bývalá Juhoslávia iniciovala kampaň násilného prenasledovania civilného obyvateľstva v provincii Kosovo. Kosovčania boli nútení pred prenasledovaním unikať do susedných štátov a etnické čistky začali naberať na intenzite. Rezolúcie RB OSN 1160 (31.3.1998) a 1199 (23.9.1998) označili humanitárnu situáciu v Kosove za hrozbu medzinárodnému mieru a podčiarkli potrebu predísť humanitárnej katastrofe. Diplomatické snahy o mierové riešenie situácie sa nestretli s podporou Belehradu a ku koncu roku 1998 NATO začalo svoje hrozby o použití sily (Rytter 2001: 152). Ruský prezident Jeľcin zareagoval slovami: „*Nedovolíme im dotknúť sa Kosova*“ (BBC 1999b: 1), i napriek tomu, že vysoký komisár OSN pre utečencov na konci roku 1998 vyhlasuje: „*nevyberavý spôsob užitia sily juhoslovanskými zložkami vyústil do veľkých strát na ľudských životoch civilistov a vysídlenia vyše 230 000 osôb z vlastných domovov.*“ O dva týždne neskôr, tesne pred začiatkom zásahu NATO, UNHCR informovala o počte 400 000 vysídlených osôb (Merriam 2001: 137).

24.-ho marca 1999 NATO iniciovalo Operáciu spojeneckej sily, komplexnú bombardovaciu misiu na ukončenie útlaku etnických Albáncov v Kosove. Ochota Srbov spoločne s politickým vedením odolávať týždne náletom NATO a nevzdať sa za žiadnu cenu kosovskej provincie a suverenity naznačili, že koniec doby nacionalizmu, národného štátu

a nedotknuteľnosti hraníc, nie je hudbou minulosti (Tziampiris 2002: 104). Širokospektrálna humanitárna intervencia s absenciou autorizácie RB OSN, či súhlasu belehradskej vlády trvala po dobu dvoch mesiacov a na jej ukončení sa už výrazne podieľala širšia medzinárodná spoločnosť. Fínsky zástupca EÚ pre Kosovo, Athisaari, spoločne so zástupcom Ruskej federácie v Juhoslávii, Černomyrdinom, pripravili dohodu, ktorú bol Milošević ochotný podpísať, následne budúci štatút Kosova definitívne určila RB OSN a rezolúcia 1244 (10.6.1999), na základe ktorej sa Kosovo stalo medzinárodným protektorátom, a zároveň bola ustanovená medzinárodná bezpečnostná prítomnosť na jeho území s použitím Kapitoly VII Charty OSN (Chinkin 1999: 845, Rytter 2001: 152).

3.2.2 Politický diškurz Ruskej federácie v prípade Kosovo

Ruská federácia od začiatku udalostí v Kosove zastávala názor, ktorý obhajovala i po ďalšej eskalácii konfliktu, o čom svedčí výrok ruského ministra obrany Sergejeva: „...*neboli vyčerpané všetky nevojenské prostriedky na vyriešenie krízy*“ (Tulsa World 1998: 1). Sergejev sa k situácii vyjadroval v období, kedy zásah NATO v Kosove nenaberal jasné kontúry a podľa jeho slov „*NATO, všetci ministri i Ruská federácia zastávali jednomyselný postoj voči udalostiam v Kosove, kedy jediným rozdielom boli odlišnosti v hodnotení, metódach a prístupu k situácii. V prípade ak budú musieť byť aplikované „iné metódy“, mali by byť tieto metódy výsadou RB OSN*“ (Tulsa World 1998: 1). Nepoužitie všetkých „*potenciálnych politických a diplomatických metód, ktoré by viedli k zmieru v Kosove*“, opätovne využíva vo svojom kritickom prejave zástupca Ruskej federácie na pôde RB OSN, Sergej Lavrov, po začatí misie NATO v Kosove (OSN 1999a : 3). Lavrov ešte v septembri roku 1998 počas zasadania RB OSN, ktorej bolo predložené spoločné stanovisko prezidenta Ruskej federácie, Borisa Jeltsina, ako i prezidenta bývalej Juhoslávie, Slobodana Miloševića, v ktorom sa obaja zaväzujú „*chrániť teritoriálnu integritu, rešpektovať suverenitu Juhoslávie a zamietnuť akúkoľvek formu terorizmu, separatizmu a ozbrojených činností, ktoré by mali dopad na civilné obyvateľstvo*“, podotýka, že „*akékoľvek užitie sily, obzvlášť unilaterálne, by so sebou nieslo riziko destabilizácie celého regiónu*“ (OSN 1998a: 1).

Lavrov vo svojom prejave na pôde RB OSN konanom v deň vypuknutia Operácie spojeneckej sily zdôrazňuje, že Ruská federácia „*kategoricky odmieta použitie sily, ktoré je v rozpore s rozhodnutiami RB OSN.*“ Takéto jednanie môže mať za následok „*dlhodobé zhubné následky nielen v súvislosti s vyhliadkami na vyriešenie situácie v Kosove a zaistením bezpečnosti na Balkáne, ale i stabilitou celého moderného multipolárneho systému medzinárodných vzťahov. Tí, ktorí sa podieľajú na unilaterálnom užití sily voči suverénnemu*

štátu Juhoslávie, a činia tak v rozpore s Chartou OSN a bez autorizácie RB OSN, si musia byť vedomí závažnej zodpovednosti, ktorú na seba preberajú rozvracaním Charty a ostatných noriem medzinárodného práva a pokusom o ustanovenie de facto primátu sily a unilaterálneho diktátu vo svete.“ Členské štáty NATO tak podľa Ruskej federácie nie sú kompetentné na rozhodovanie o osude suverénnych a nezávislých štátov, akým je i Juhoslávia. Lavrov zamietá argumenty, ktoré sa snažia o ospravedlnenie konania NATO ako snahy predísť humanitárnej katastrofe, a označuje ich za „neudržateľné“ (OSN 1999a: 2). Situáciu popisuje ako „pokusy o aplikáciu rozdielneho štandardu do medzinárodného práva na základe bezočivosti voči jeho základným normám a princípom, ktoré vytvárajú nebezpečný precedens, ktorý by mohol spôsobiť akútnu destabilizáciu a chaos na regionálnej i globálnej úrovni. Ak neukončíme tento veľmi nebezpečný trend, vírus ilegálnych unilaterálnych prístupov by sa mohol rozšíriť nielen do iných geografických regiónov, ale i do ostatných sfér medzinárodných vzťahov, ktoré nezahŕňajú len otázky mieru a bezpečnosti“ (OSN 1999a: 3). Práve v prípadoch intervencie Ruskej federácie do suverénnych štátov, Gruzínska a Ukrajiny, ktorým sa budem venovať podrobnejšie v nasledujúcich podkapitolách, je rovnako využívaný princíp unilaterálnej intervencie bez autorizácie RB OSN či schválenia medzinárodným systémom. Precedens, ktorého najväčším kritikom sa v dobe jeho vzniku stáva Ruská federácia, je neskôr využívaný svojím úhlavným oponentom na ospravedlnenie vlastného konania, ktoré je síce v rozpore s pôvodným nechvejným postojom voči precedensu, ale zároveň sa javí ako vhodný prostriedok na obhajobu počínania, ktoré nezapadá do dovtedajšieho trendu formovania negatívneho postoja Ruskej federácie voči humanitárnej intervencii.

Ruský prezident, Jeľcin, reaguje na oznámenie o začiatku bombardovacej misie slovami: „Rusko je hlboko rozhorčené nad vojenskou akciou NATO voči suverénnej Juhoslávii, tento čin nie je ničím iným, len otvoreným aktom agresie“ (OSN 1999a: 3). NATO sa podľa Lavrova snaží stať „svetovým policajtom 21.-ho storočia, a to Ruská federácia nikdy nedovolí...ak vojenský konflikt nadobudne na rozsahu, v takomto prípade si ponechávame právo využiť všetky adekvátne prostriedky, vrátane vojenských, na zabezpečenie našej vlastnej bezpečnosti ako i bezpečnosti Európy“ (OSN 1999a: 3). Ruský veľvyslanec pre NATO, Viktor Zavarzin, označuje vojenskú agresiu aliancie za „zločin voči humánnosti“ a „porušenie medzinárodného práva a jeho noriem“, ktoré malo za následok „chaotizáciu medzinárodného práva a jeho svojvoľnú manipuláciu“ (RT 1999: 1).

Autorizácia RB OSN pre humanitárny zásah v provincii Kosova neprichádzala do úvahy z hľadiska jasne odmietavého postoja stálych členov RB OSN- Ruskej federácie a Čínskej ľudovej republiky (ďalej ČĽR). Juhoslávia patrila medzi tradičných partnerov Ruskej federácie, ktorá obhajovala juhoslovanskú suverenitu na základe etnických a politických väzieb. ČĽR chcela predísť akejkolvek akcii, ktorá by mohla neskôr naštrbiť legitímnosť čínskej okupácie Tibetu. RB OSN oficiálne nehlasovala o možnosti autorizovať vojenskú intervenciu do Kosova. Spojené štáty a NATO nechceli riskovať ďalšiu prekážku na ceste k už tak kritizovanému konceptu neautorizovanej unilaterálnej intervencie. Lavrov kritizoval postup stálych členov RB OSN, ktorí sa ani len nepokúsili o vytvorenie „návrhu rezolúcie, či neformálnu diskusiu v kuloároch RB OSN, prinajmenšom s jedným stálym členom RB OSN, menovite Ruskou federáciou“ (OSN 1999a: 13). NATO argumentovalo neschopnosťou RB OSN riešiť humanitárne krízy v Somálsku, Bosne a Rwande (Merriam 2001: 144-145). Generálny tajomník NATO, Solana, odôvodnil hrozbu použitia sily na humanitárnych základoch a vyššie zmienených rezolúciách RB OSN. Operácia bola podľa jeho slov „striktne humanitárna“ a zvíťazila „morálna povinnosť NATO“ nad právnymi normami (Rytter 2001: 154).

V deň začiatku bombardovania NATO v Kosove bol zvolaný špeciálny míting RB OSN, kde Ruská federácia, ČĽR a India odmietli použitie sily NATO. Nečlenské štáty NATO vyjadrili rovnako odmietavý postoj k neautorizovanému užitiu sily, ale uznali opodstatnenosť morálnych pohnútok, ktoré k nemu viedli. Následne 26.4. 1999 došlo k zamietnutiu návrhu rezolúcie, s ktorou prichádza práve Ruská federácia, a ktorá obviňuje NATO z porušenia článku 2 (4) Charty OSN, t.j. z porušenia princípu nepoužitia sily. Lavrov tvrdí: „Pokračujúca vojenská operácia, založená na zámenke zamedziť humanitárnej katastrofe, spôsobila závažné humanitárne následky a vážne poškodila snahy nájsť politický zmier v Kosove...pokusy o opätovné ospravedlnenie bezprávia nemôžu byť akceptované...a tí, ktorí budú hlasovať proti návrhu rezolúcie sa sami stavajú do pozície bezprávnosti“ (OSN 1999b: 5). Lavrov ďalej označuje počínanie NATO za „hrozbu medzinárodnému mieru a bezpečnosti a hrubé narušenie Charty OSN a základných noriem medzinárodného práva“, následne sa odvoláva na „článok 2 odsek 4, ktorý žiada všetkých členov OSN zdržať sa hrozby použitia sily v medzinárodných vzťahoch voči teritoriálnej integrite alebo politickej nezávislosti štátov, článok 24, ktorý zveruje primárnu zodpovednosť za udržiavanie medzinárodného mieru a bezpečnosti do rúk RB OSN, článok 53 o neprípustnosti akejkolvek donucovacej akcie na základe regionálnych dohôd či regionálnych orgánov bez autorizácie RB OSN“ (OSN 1999b:

5). Takisto sa pod spŕškou ostrej kritiky ocitá akt NATO, ktorý zamedzuje preletu akýchkoľvek civilných letov vo vzdušnom priestore bývalej Juhoslávie, Bosny a Hercegoviny, Macedónska ako i Chorvátska, ktorý je „*hrubým porušením výhradnej suverenity štátu nad vzdušným priestorom nad vlastným územím.*“ Humanitárna intervencia NATO je podľa Lavrova „*hrubou silou, ktorú diktuje realpolitik*²“ a členské krajiny vyzývajú k okamžitému „*ukončeniu vojenskej agresie a rešpektovaniu medzinárodnej zákonnosti*“ (OSN 1999b: 6). V prospech návrhu rezolúcie sa vyjadrili Ruská federácia, ČLR a Namíbia, zvyšných 12 krajín hlasovalo negatívne.

Ruská federácia v súvislosti s ďalším vývojom situácie v Kosove zotrvala v ostrej kritike aktivít NATO. Minister zahraničných vecí, Ivanov, na tlačovej konferencii z apríla roku 1999 prehlasuje: „*Dnes je nad slnko jasnejšie, že NATO vedie na Balkáne skutočnú vojnu, a to vojnu proti celému ľudu Juhoslávie...vojenská akcia aliancie nie je namierená na zaistenie samosprávy kosovských Albáncov, ale na zničenie suverenity multinationálnej Juhoslávie*“ (BBC 1999b: 1). Bombardovanie Juhoslávie Moskva označovala ako barbarské a popierajúce humanizmus. Opätovne zdôrazňovala potrebu mierového riešenia konfliktu. Ruská federácia videla východisko v „*znovuobnovení dialógu medzi Belehradom a lídrami kosovských Albáncov o uzavretí politickej dohody, ktorá poskytne Kosovu štatút rozsiahlej autonómie v plnom súlade s rešpektovaním suverenity a teritoriálnej integrity Juhoslávie...Dnes sme svedkami snahy o znovuoživenie koloniálnej epochy a rozdelenie európskych štátov na protektoráty. Ak sa tieto plány implementujú, budú mať závažné následky nielen pre Európu, ale i mnoho ďalších štátov, suverénnych štátov. Jedným z kľúčových princípov bezpečnosti a stability v Európe po Druhej svetovej vojne bol rešpekt voči suverenite a teritoriálnej integrite štátu. Preto sa bude Ruská federácia snažiť, aby boli rozhodnutia, či už v prípade kosovského problému alebo obdobných problémov v iných štátoch, prijímané na základe zachovania suverenity a teritoriálnej integrity.*“ Ivanov ďalej niekoľkokrát zdôraznil, že: „*...budúcnosť Kosova, prípadne budúcnosť akéhokoľvek autonómneho regiónu alebo entity v rámci suverénneho štátu, by mala byť vyriešená vo vnútri štátu a ľuďom, ktorý ho obýva. Nikto by nemal rozhodovať za týchto ľudí*“ (BBC 1999b: 1). Ruský premiér, Primakov, rovnako podotýka: „*...vnútroštátne problémy etnických vzťahov nemôžu byť vyriešené na základe sily, použitie sily len komplikuje hľadanie riešení...*“ (BBC 1999c: 1). Ivanov okrem iného zdôraznil, že postoj Ruskej federácie bol od prvého dňa

---

² Realpolitik ako systém politik založený primárne na účelných a materiálnych faktoroch skôr než na teoretických a etických cieľoch

konzistentný a principiálny a nič nedokázalo zmeniť ich presvedčenie o neoprávnenosti konania členských štátov NATO. O to nekonzistentnejšie sa javí nasledovné vzývanie kosovského precedensu v prípadoch ruskej intervencie do Gruzínska, prípadne na Ukrajinu.

Prípád Kosova bol koncentrovaným manifestom rozporuplností a negatívnych dôsledkov, ktoré v sebe obsahuje humanitárna intervencia z pohľadu Ruskej federácie. Letecké bombardovanie nepovažovali za vhodný spôsob riešenia problematiky etnických čistiek. Navyše po zásahu sa neúmerne zvýšila ich miera, teda NATO dosiahlo pravý opak cieľa humanitárnej intervencie. Ospravedlnenie zásahu z hľadiska humanitárnych praktík bolo z pohľadu Ruskej federácie nedostatočné a založené na využití prvkov manipulácie, dezinformácie a provokácie (Baranovsky 2001: 10-13). Moskva odmietla tvrdenia Západu o tom, že Srbi uskutočňovali genocídu v Kosove. Ivanov oponoval tvrdením: *„Skutočná genocída v Kosove sa odohráva ako výsledok akcie NATO a albánski separatisti využívajú letecký útok NATO na krytie útokov proti Srbom“* (Toronto Star 1999: 1). Černomyrdin, veľvyslanec Ruskej federácie v Juhoslávii a hlavný mediátor konfliktu, rovnako zvýraznil zhoršenie humanitárnej situácie po zásahu NATO: *„Dnes sú to Srbi, ktorí unikajú z Kosova. Podľa oficiálnych štatistík OSN, bolo 40 000 Srbov nútených opustiť vlastné domovy...pred začiatkom operácie štatistiky obsahovali len niekoľko tisíc utečencov a už tento stav bol riešený ako humanitárna katastrofa“* (BBC 1999d: 1). Humanitárna intervencia sa tak definitívne stala ekvivalentom potenciálneho nástroja k podryvaniu ruských vyhládok v rámci postsovietského priestoru a ruských vzťahov s krajinami SNŠ (Baranovsky 2001: 16). I tí Rusi, ktorí verili morálnej motivácii Západu v presadzovaní liberálnych hodnôt, do ktorých spadá aj ochrana ľudských práv, rezignovali. Zásah NATO v Kosove možno považovať za zásadný predel, ktorý potvrdil, že koncept humanitárnej intervencie je ďalšou zámienkou pre imperiálny rozmach (Shlapentokh 2001: 156). Ruská federácia tak v rámci obrannej taktiky voči rozmachu Západu zvolila kritiku konceptu humanitárnej intervencie a pevnú pozíciu, ktorú obhajovala rešpektovaním základných noriem a princípov medzinárodného práva, ktoré boli často prezentované vo vyššie zmienených prejavoch jej hlavnými politickými predstaviteľmi na medzinárodných fórach, menovite zachovanie suverenity, teritoriálnej integrity štátu, princíp nepoužitia sily, mierové riešenie konfliktu a primát RB OSN v autorizácii akéhokoľvek zásahu na území nezávislého štátu.

3.3 Humanitárna kríza v Gruzínsku ako zmena postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie

Ruský zásah v Gruzínsku možno považovať za kľúčový z hľadiska zásadnej zmeny v postoji Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie, ktorá sa z kritika konceptu stavia do pozície jeho vykonávateľa v praxi. Rétorika Ruskej federácie tak dostáva nový nádych a zo zaniateného odporcu sa stáva „zásadový bojovník za ľudské práva“. Kremľ dlhodobo zohrával významnú úlohu pri riešení vnútroštátne komplikovanej situácie v severnej periférii Gruzínska, konkrétne v etnicky zmiešanom a separatisticky ladenom regióne Abcházska a Južného Osetska. K prvotnému vyostreniu situácie do podoby ozbrojených násilností s obeťami na životoch dochádza na počiatku 90. rokov 20. storočia. Počas vojny v Južnom Osetsku umiera 1000 Osetíncov, z toho väčšinu tvoria civilisti, a takmer 100 000 osetských utečencov, t.j. polovica populácie provincie, bolo nútených opustiť svoje domovy pod gruzínskym delostreleckým útokom v Cchinvali. Humanitárnu krízu ukončil podpis Sočskej mierovej zmluvy zo 14. júla 1992, ktorý vytváral zmiešané mierové jednotky Gruzínska, Južného Osetska a Ruskej federácie s maximálnym počtom 500 vojakov pre každú zo zúčastnených strán. V Abcházsku bola situácia obdobná, 13-mesačný ozbrojený konflikt pripravil o život 8000 ľudí a vysídlil približne 300 000 osôb všetkých národností. V novembri 1993 došlo za podstatnej asistencie Moskvy k uzavretiu prímeria, ktoré sa nasledujúci rok pretavilo do podpisu mierovej zmluvy. Trojtisícový peacekeepingový kontingent Ruskej federácie mal byť rozšírený o jednotky krajín SNŠ, avšak nakoniec došlo k vytvoreniu tzv. Pozorovateľskej misie OSN v Gruzínsku (UNOMIG), ktorá mala dohliadať na dodržiavanie uzavretých dohôd. Status quo neriešil zásadnú problematiku obnovenia územnej integrity gruzínskeho štátu, a tak opätovný nárast napätia v problematických regiónoch zostával len otázkou času (Souleimanov, Baranec 2012: 60,73).

3.3.1 Kontextuálne uvedenie do prípadu Gruzínska ako humanitárnej krízy

Putinova politika v danom období, do ktorého spadala i inkriminovaný rok 2008, bola namierená na prelomenie trendu ruského poníženia po rozpade ZSSR a znovuoobnovenie štatútu Ruskej federácie ako regionálnej mocnosti v očiach Západu. Do Gruzínska prostredníctvom novej vlády, osoby prezidenta Micheila Saakašviliho či sľubu o budúcich rokovaníach o vstupe krajiny do NATO preniká západný vplyv a Ruská federácia pociťuje ohrozenie z obkľúčenia Západom práve v miestach, ktoré v nedávnej minulosti spadali bezprostredne do jej sféry vplyvu. Zásah Moskvy v Gruzínsku tak možno do značnej miery chápať ako vyslanie signálu smerom na Západ o potrebe rešpektovať legitímny záujem

Ruskej federácii disponovať vymedzenou sférou vplyvu vo svojom susedstve. Moskva prozreteľne využíva stupňujúce sa napätie v regiónoch Abcházska a Južného Osetska, v ktorých síce väčšinovú populáciu predstavujú etnickí Abcházcovia a Osetínci, avšak stále sú prítomné významné minoritné gruzínske enklávy kontrolované centrom v Tbilisi (Nodia 2012: 722). Víťazstvo separatistov stále nemožno chápať ako dokončené, platnosť ich nárokov otvorene neuznal žiaden štát, z tohto dôvodu sa cítili byť nechránení voči možnému útoku z gruzínskej strany. Pre gruzínsku vládu bolo nesmierne náročné zaujať stanovisko voči severnej periférii, keďže väčšinová populácia sa k nej odmietala hlásiť, úroveň teritoriálnej kontroly bola z pohľadu Tbilisi minimálna a právny štatút regiónu bol takisto problematický (Nodia 2012: 727).

Napätosť situácie vyvrcholila na rozmedzí júla a augusta roku 2008. Osetskí separatisti začali ozbrojený útok, ktorý mal na svedomí úmrtie niekoľkých gruzínskych vojakov, v dôsledku čoho vláda pristúpila k evakuácii gruzínskej menšiny žijúcej na danom území. Zhoršuje sa i vzájomný vzťah medzi Tbilisi a Moskvou, kedy gruzínska vláda obviňuje Rusov z napomáhania vzniku žoldnierskych skupín separatistov, ktoré útočia na jej chránencov. Moskva vraj umožňuje prúdiť príslušníkom armády zo Severného Osetska na základe sprístupnenia tunelu Roki medzi Severným a Južným Osetskom, aby sa začlenili do juhoosetských jednotiek spôsobujúcich krviprelievanie (Allison 2008: 1147). Napätie kulminuje v priebehu 7.-meho augusta 2008, kedy osetská milícia útočí na gruzínsku dedinu, Nikozi, v blízkosti ruského mierového kontingentu, i napriek tomu, že gruzínska strana strelbu neopätuje. Následne dochádza ku zlomovému okamihu v podobe rozhodnutia vlády v Tbilisi zahájiť vojenskú ofenzívu v hlavnom meste Južného Osetska, Cchinvali (Nodia 2012: 723). Ruská strana reaguje vyslaním vlastného vojska do oblasti pričom Kreml vydáva tlačové prehlásenie: „*v súlade s právom na sebaobranu vyslala Ruská federácia v poobedných hodinách 8.-ho augusta dodatočné jednotky do Južného Osetska za účelom podpory ruských peacekeepingových jednotiek a ochrany civilného obyvateľstva*“ (Financial Times 2008: 1). Následná eskalácia konfliktu v podobe prepuknutia otvoreného vojenského konfliktu medzi gruzínskou a ruskou stranou prináša krvavý výsledok vo výške 850 obetí na životoch a 35 000 vnútorne vysídlených osôb prevažne gruzínskej národnosti (The Economist 2009: 1).

3.3.2 Politický diškurz Ruskej federácie v prípade Gruzínsko

Krátko predtým ako situácia vyústila do vojnového stavu medzi Ruskou federáciou a Gruzínskom, vydáva Ministerstvo zahraničných vecí Ruskej federácie oficiálne vyjadrenie,

v ktorom žiada obe strany konfliktu k maximálnej zdržanlivosti. „*V duchu dobrej vôle by mali obe strany namieriť svoje úsilie na vyriešenie krízovej situácie a zamedzenie jej opätovného zhoršenia. Ruská federácia bude pokračovať s využitím všetkých dostupných prostriedkov v hľadaní obojstranne prijateľného mierového riešenia. Variant použitia sily by nezvratne zničil akúkoľvek nádej na uzmiernenie gruzínsko-osetského konfliktu*“ (MZV RF 2008a: 1). Ihneď po tom, ako sa Moskva dozvedá o rozhodnutí gruzínskej vlády zapojiť vojenské jednotky do konfliktnej zóny, prehlasuje minister zahraničných vecí, Sergej Lavrov: „*V noci zo siedmeho na ôsmy august...podnikli gruzínske vojenské jednotky zákerný a masívny útok na Cchinvali. Boli to gruzínski lídri, ktorí sa uchýlili k variantu použitia sily...Dôveryhodnosť gruzínskeho vedenia ako zodpovedného účastníka vyjednávacieho procesu a medzinárodných vzťahov v súlade s princípmi Charty OSN bola nenapraviteľne podkopaná...Sme hlboko znepokojení nad osudom ruských peacekeepingových jednotiek. Vedenie Gruzínska by sa malo bezodkladne vrátiť k civilizovaným prostriedkom riešenia komplikovaných problémov politického zmieru...Ruská federácia bude pokračovať v snahách zamedziť ďalšiemu krviprelievaniu a k návratu situácie v Južnom Osetsku späť na mierovú cestu*“ (MZV RF 2008b: 1).

Na tlačovej konferencii, ktorá nasledovala s istým časovým odstupom sa rétorika Lavrova o niečo zostruje, kedy akt gruzínskej vlády označuje za „*agresívny čin voči ľudu Južného Osetska*“ a hovorí o zhoršujúcej sa situácii: „*Ruský konvoj s humanitárnou pomocou sa stal terčom bombardovania. Objavujú sa správy o etnických čistkách v dedinách Južného Osetska...číslo utečencov nad'alej stúpa...Bezprostredne hrozí humanitárna katastrofa...Sme pobúrení faktom, že ruskí občania trpia a s nimi i peacekeepingové jednotky, ktoré za udržanie mieru nastavovali vlastné životy...Ruská federácia nedovolí, aby smrť jej krajanov zostala nepotrešaná, a život a dôstojnosť jej občanov, kdekoľvek sa nachádzajú, bude ochránená v súlade s Ústavou a zákonmi Ruskej federácie*“ (MZV RF 2008c: 1). Lavrov takisto upozornil, že: „*V tejto chvíli je nad slnko jasnejšie prečo gruzínska strana vytrvalo odmietala podpísť právne zaväzujúceho dokumentu o neužití sily v prípade riešenia konfliktu v Južnom Osetsku, podobne ako v Abcházsku...Gruzínsky prezident Saakašvili prehlásil, že vyžadovať podpísanie takejto zmluvy je nezmyselné, pretože Gruzínsko nikdy nepoužije silu voči jeho vlastnému ľudu. Teraz sa ukazuje, že opak je pravdou. Dôveryhodnosť Gruzínska ako štátu a zodpovedného člena medzinárodnej komunity je naštrbená*“ (MZV RF 2008c: 1).

Kritika nepodpísania spomínaného dokumentu je prítomná takmer v každom oficiálnom vyjadrení ruských politických lídrov, na jeho základe odvodzujú hodnotenie

zásahu Tbilisi ako vopred plánovaného aktu agresie voči spornému regiónu. Na mimoriadnom zasadaní Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, zástupca Ruskej federácie, Vladimir Voronkov, rovnako vyzdvihuje vinu a agresiu gruzínskej strany, ktorá: *„...aktivovala variant použitia sily a tak úmyselne spáchala hrubé porušenie noriem medzinárodného práva a humanitárnych princípov...pod zásterkou pokryteckej demagógie spriadala dôsledné prípravy na ozbrojený útok proti Južnému Osetsku“* (MZV RF 2008d: 1). Lavrov v telefonickom rozhovore s generálnym tajomníkom Rady Európskej únie a Vysokým predstaviteľom Európskej únie pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, Javierom Solanom, rovnako tvrdí: *„agresívna akcia gruzínskych autorít porušila normy medzinárodného práva, čo malo za následok nemalé straty na životoch medzi civilnou populáciou a ruskými peacekeepingovými jednotkami a Ruská federácia urobí všetko, čo je v jej silách, aby ochránila životy a dôstojnosť ruských občanov“* (MZV RF 2008e: 1). Ruský prezident, Medvedev ubezpečil, že: *„Ruská federácia bude vykonávať peacekeepingovú misiu v súlade s existujúcimi medzinárodnými dohodami, učiní adekvátne vojenské a politické opatrenia na okamžité ukončenie násilností a ochranu civilistov, z ktorých väčšina je občanmi Ruskej federácie“* (MZV RF 2008f: 1) a zdôraznil, že: *„Ruská federácia zotrvala a zotrvá na gruzínskom teritóriu plne v zákonných medziach v súlade s uzavretými dohodami“* (MZV RF 2008g: 1).

Obdobnú argumentáciu badať i na zasadaní RB OSN a reakcii zástupcu Ruskej federácie, Čurkina: *„Došlo k realizácii agresie, ktorá narušuje základné princípy Charty OSN zahŕňajúce nepoužitie sily. Memorandum o opatreniach bezpečnosti a posilňovaní vzájomnej dôvery medzi stranami gruzínsko-osetského konfliktu z roku 1996, rovnako ako fundamentálna dohoda z roku 1992, ktoré zaviazali bojujúce strany k prijatiu opatrení na ukončenie vojenskej konfrontácie, dodržaniu pokoja zbraní a stiahnutiu ozbrojených jednotiek, ktoré vymedzili demilitarizovanú zónu, boli porušené.“* Paragraf 1 Memoranda zaväzujúci signujúcich k zrieknutiu sa použitia či hrozby použitia sily, ktoré tak gruzínsku akciu podľa Čurkinových slov nemôže popísať inak ako *„hrubé porušenie medzinárodného práva“* (OSN 2008a: 3).

Nasledujúci deň, 9.8.2008, vyhlasuje prezident Ruskej federácie: *„Naše ruské peacekeepingové jednotky a armáda, na ktorú dohliadajú, zahájili účasť na operácii vynútenia mieru v gruzínsko-osetskom konflikte. Rovnako disponujú zodpovednosťou chrániť miestnu populáciu. Vykonávajú oboje“* (MZV RF 2008h: 1). V rozhovore pre BBC v rovnaký deň Lavrov opätovne zdôrazňuje: *„Gruzínske sily sú po druhýkrát zapojené do agresívnej*

akcie kompletne porušujúcej všetky záväzky medzinárodných dohôd a medzinárodného práva, napádajú civilistov, obytné štvrte, humanitárne konvoje snažiac sa o odvoz zranených z bojového poľa a podľa niektorých správ dokonca zabíjaním zranených. Takéto správanie je absolútne neprijateľné a zodpovednosť Ruskej federácie ako peacekeepera môže byť zachovaná jedine v prípade odpovede voči tejto agresii“ (MZV RF 2008i: 1). Gruzínsko má podľa jeho slov absolútne právo na kontrolu celého teritória, ale prijalo záväzok v podobe akceptácie prítomnosti medzinárodného mechanizmu na udržanie mieru v Abcházsku a Južnom Osetsku, ktorý narušilo hrubou silou a tým svoje právo suspenduje. Námetník ministra zahraničných vecí, Grigorij Karasin, tvrdí: „Gruzínske vedenie potrebuje vyriešiť všetko dnes, silou a vo vlastný prospech. Je neprijateľné bojovať za teritoriálnu integritu daným spôsobom, ktorý je najkratšou a najefektívnejšou cestou k nezvratiteľnej dezintegrácii štátu“ (MZV RF 2008j: 1).

Lavrov odpovedá na výroky gruzínskeho prezidenta: „Pán Saakašvili vytrvalo tvrdí, že chceme odtrhnúť časť gruzínskeho teritória. Takisto tvrdí, že to nie je o Gruzínsku ale o budúcnosti Európy. Tvrdí, že Ruská federácia si činí teritoriálne nároky i na iné krajiny vrátane Pobaltia. Tieto tvrdenia sú nezmyselné, pretože situácia je obrátená. Pokiaľ sa jedná o krajiny Pobaltia, sú to práve oni, ktoré si činia teritoriálne nároky voči Ruskej federácii.“ Následne sa snaží ospravedlniť ruské počínanie na základe využitia konceptu R2P: „V našej Ústave je takisto zakorenený pojem zodpovednosti chrániť, tak často využívaný v OSN v prípade ak je ľud sužovaný v Afrike alebo inej odľahlej časti regiónu. Ale toto nie je Afrika, toto je naše bezprostredné susedstvo. Je to oblasť, kde žijú ruskí občania. Ústava Ruskej federácie spolu so zákonmi Ruskej federácie činia pre nás nevyhnutným realizovať koncept zodpovednosti chrániť v praxi“ (MZV RF 2008i: 1). Zároveň hovorí o limitácii konceptu, ktorú ruská strana rešpektuje: „Nemyslím si, že sme na pokraji vojny. V našom zásahu sme limitovaní v každom ohľade. Zodpovednosť chrániť našich občanov v súlade s Ústavou Ruskej federácie a zodpovednosť peacekeeperov opätovne nastoliť mier. Mier je nutnosťou a to je to, čo dosiahneme, ďalej nezájdeme“ (MZV RF 2008i: 1). Splniteľnosť cieľa pre ruskú stranu predstavovalo okamžité stiahnutie gruzínskych vojenských jednotiek z oblasti Južného Osetska.

V štvrtý deň pretrvávajúcich bojov vyzývala ruská strana mierne upravený počet obetí. Karasin vo svojom vyhlásení predniesol: „...skutočná humanitárna tragédia a katastrofa, ktorá vznikla na podnet kriminálneho rozhodnutia gruzínskeho vedenia a masívneho útoku so zapojením najmodernejších zbraní na Cchinavli a celé Južné Osetsko, spôsobila smrť viac

ako 2000 osôb prevažne Osetíncov. Medzi nimi najmä ruských občanov. Viac ako 30 000 ľudí bolo nútených opustiť svoje domovy...To, čo sa stalo v Cchivali, nieslo zjavné známky genocídy...a kompletne podkopalo proces hľadania mierového riešenia gruzínsko-osetského problému“ (MZV RF 2008j: 1). Ambasadôr Ruskej federácie pre NATO, Rogozin, vyjadril značné znepokojenie nad informáciami o 2500 obetiach na životoch v Južnom Osetsku: „...proporčne sa jedná o najväčší akt genocídy v histórii Európy od Druhej svetovej vojny“ (RNW 2008: 1). I Čurkin na druhom zasadnutí RB OSN k problematike Gruzínska argumentuje: „...takmer 30 000 ľudí zo 120 000 južných Osetíncov sa stalo utečencami, temer štvrtina populácie. Ak v prvý deň zahynie 2000 nevinných civilistov z celkového počtu 120 000, je to genocída alebo nie? Koľko ľudí musí ešte zomrieť, aby sa dal tento stav popísať ako genocída“ (OSN 2008b: 8)?

Karasin obvinil členov medzinárodného systému, ktorý zaujali odmietavý postoj k ruskému zásahu z neobjektívnosti: „Tragédia v Južnom Osetsku vrhla nové svetlo na úlohu medzinárodnej komunity a ukázala neodmysliteľné nebezpečenstvo v podobe cynizmu a dvojitého štandardu, ktoré sú prirodzené množstvu štátov považujúcich sa za zodpovedných členov medzinárodnej spoločnosti“ (MZV RF 2008j: 1). Zároveň zdôraznil potrebu dodržiavať princíp neuzitia sily, ktorý však zrejme prekročila i samotná ruská strana: „Prísľub nepoužitia sily, na ktorom trvala Ruská federácia i medzinárodné spoločenstvo posledné roky, podmienka, ktorá bola vo viacerých prevedeniach neustále odmietaná gruzínskou stranou. Teraz, bez realizácie tohto sľubu, neexistuje priestor akéhokoľvek druhu pre vyjednanie s Gruzínskom...I napriek tomu, že zastávame názor, že mierové riešenia nemožno hľadať na bojovom poli, situácia si vyžaduje intervenciu silou“ (MZV RF 2008j: 1).

26.-ho augusta 2008 uznáva Ruská federácia nezávislé republiky Abcházska a Južného Osetska, následne je 28.8.2008 konané mimoriadne zasadanie RB OSN. Čurkin opätovne zdôrazňuje: „Saakašvili poprel teritoriálnu integritu Gruzínska použitím surovej a bezohľadnej vojenskej akcie voči ľuďom, ktorých podľa jeho slov, chcel chápať ako súčasť štátu. Nenechal im tak inú možnosť ako zaistiť si vlastnú bezpečnosť a uplatniť právo na sebaurčenie v podobe nezávislých štátov“ (OSN 2008c: 8). „Každý štát sa musí vzdať užitia násilnej akcie, ktorá by mohla uprieť ľudu právo na sebaurčenie, slobodu a nezávislosť. Konanie štátu musí byť v súlade s princípmi rovnosti a sebaurčenia ľudu. Štát musí disponovať vládou, ktorá reprezentuje všetkých ľudí žijúcich na jeho území. Niet pochyb, že Saakašviliho režim nekorešponduje s týmito vysokými štandardmi ustanovenými medzinárodným spoločenstvom“ (OSN 2008c: 9). Miloševičov režim rovnako nerešpektoval

právo ľudí na sebaurčenie, vláda nereprezentovala populáciu žijúcu na svojom území a otvorene potláčala časť obyvateľstva, v tomto prípade, však Ruská federácia uplatnila zdôraznenie iných princípov medzinárodného práva. Z kritika zásahu do suverenity iného štátu sa tak sama dostala do pozície kritizovaného. Čurkin na vyčítajúce prejavy členov OSN odpovedá: „*Obzvlášť sa mi páčilo vyjadrenie zástupcu Spojených štátov, ktorý pripomenul, že členovia RB OSN sú viazaní k tomu, aby sa pri vykonávaní akejkoľvek činnosti zdržali užitia či hrozby užitia sily. Chcel by som sa spýtať zástupcu Spojených štátov, či už objavil zbrane hromadného ničenia v Iraku alebo ich stále ešte hľadá? Chcem sa ho opýtať, či nepočul hrozby z Washingtonu voči inému členovi OSN alebo o použití sily voči inému členovi OSN a o jeho takmer úplnom vymazaní z povrchu zemského?...Niektorí členovia Rady odkazovali k dôležitosti postupovať v súlade s rezolúciou RB OSN v súvislosti s princípom teritoriálnej integrity. Draží kolegovia, kde ste boli, keď všetci z nás diskutovali o Kosove?...A čo rezolúcia 1244, ktorá jasne neumožňuje Kosovu unilaterálne vyhlásenie nezávislosti³...“ (OSN 2008b: 17).*

„*Použitie sily je samozrejme nežiaduce. Ale keďže otázka je už položená, ešte raz by som chcel pripomenúť Rade ako boli jednotky NATO použité v Kosove. Gruzínsko uzavrelo svoje rádiové a televízne stanice, vylúčilo všetko mimo gruzínskych informácií a naďalej pokračuje v šírení protiruskej propagandy. Zbombardovali sme televíznu vežu v Tbilisi? Nie. Ale NATO v jednom z prvých dní vojny vybuchlo a zbombardovalo televíznu vežu v Belehrade, pretože sa im nepáčil spôsob vysielania, ktorý šírila. Takže toto je užitie sily podľa vás“ (OSN 2008c: 17). Odvolávanie sa na kosovský precedens bolo jedným z kľúčových spôsobov pri ospravedlňovaní postupu Ruskej federácie. Neprijateľný prípad sa tak stal vcelku použiteľným z hľadiska ruského politického diškurzu. Abcházsko a Južné Osetsko má podľa Čurkinových slov: „*...podstatne zásadnejšie dôvody k medzinárodnému uznaniu ako Kosovo, a to historicky i právne...Rád by som znovu pripomenul, že Kosovo je historickým srdcom Srbska. Ani Abcházsko ani Južné Osetsko nehrá podobnú úlohu v prípade Gruzínska“ (OSN 2008c: 17-18). Čurkin rovnako nezabudol podotknúť: „*Veľmi ma sklúčuje, keď počujem kolegov prekrúcať fakty a princípy a neustále sa utiekať k využívaniu dvojitych štandardov pri interpretácii rozličných situácií“ (OSN 2008c: 22). Otázkou je či samotný zástupca Ruskej federácie nehľadá v rovnakých vodách. Každopádne, možno konštatovať jasný obrat v pozícii Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie.***

---

³ Kosovo v roku 2008 vyhlásilo unilaterálne svoju nezávislosť, ktorú ruská strana odmietla uznať, avšak väčšina štátov na čele so stálymi členmi RB OSN vrátane Veľkej Británie, Francúzska a USA k uznaniu pristúpila

3.4 Humanitárna kríza v Kirgizsku

Oblasť Kirgizska možno chápať do dnešnej doby ako súčasť sféry ruského, resp. postsovietského, vplyvu a Ruská federácia po rozpade ZSSR naďalej zohrávala kľúčovú úlohu v krajine vo vojensko-bezpečnostnej oblasti. Kirgizsko ako finančne vyčerpaný štát nemalo prostriedky na financovanie vlastnej armády, preto sa muselo plne spoliehať na ruské jednotky v pohraničných oblastiach, ktoré zároveň disponovali niekoľkými vojenskými základňami. V roku 1999 dochádza k opätovnému ratifikovaniu Taškentskej zmluvy o kolektívnej bezpečnosti, kde je hlavným garantom bezpečnosti práve Ruská federácia. Situácia sa mení s príchodom amerických vojenských síl na územie Kirgizska v súvislosti s vojnou proti terorizmu a Operáciou trvalej slobody, kedy sa oblasť, dovtedy plne odkázaná na ruskú asistenciu, stáva prirodzeným partnerom Spojených štátov v strednej Ázii v roku 2002 ako miesto novej americkej vojenskej základne Manas, ktorá predstavuje tranzitný bod do Afganistanu. Ruská federácia spočiatku so založením základne súhlasí v dôsledku ochrany Spoločnosti nezávislých štátov a potrebného boja proti terorizmu, avšak vzápätí začína vyvíjať snahu o vyváženie amerického vplyvu v oblasti. Z tohto dôvodu zakladá najskôr v roku 2001 Organizáciu šanghajskej spolupráce a následne v roku 2002 sa Taškentská zmluva o kolektívnej bezpečnosti transformuje do medzinárodnej organizácie, ktorá nesie názov, Organizácia dohody o kolektívnej bezpečnosti (ďalej ODKB). Kirgizsko sa stáva členskou krajinou oboch organizácii a potvrdzuje úlohu spojenca Ruskej federácie. Okrem iného povoľuje vybudovanie novej ruskej základne v Kante.

3.4.1 Kontextuálne uvedenie do prípadu Kirgizska ako humanitárnej krízy

Juh krajiny je dlhodobo problematickým miestom z hľadiska spolunažívania etnických Kirgizov a rozsiahlej uzbeckej menšiny. K prvej masovej zrážke medzi vnútroštátnymi etnikami v Kirgizsku dochádza už v roku 1990, kedy počet obetí končí na hranici 300 mŕtvych. Konflikt vzišiel primárne zo sporu o vodu, aby následne prerástol do krvavej konfrontácie medzi etnickými skupinami na juhu krajiny. Ruská federácia v tomto prípade úspešne zasiahla a do krajiny vyslala tisícku vojakov na potlačenie krvavých etnických násilností. Práve na precedens z roku 1990 sa mohli ako na jednu z možností kirgizskí lídri odvolávať v súvislosti s obdobnou situáciou, ktorá nasledovala v roku 2010 (Radio Free Europe, Radio Liberty 2010: 1).

V apríli 2010 prebehlo opätovné povstanie voči vláde vyvolané nespokojnosťou občanov s ekonomickými problémami krajiny, skorumpovanosťou na vysokých miestach

a neschopnosťou vlády efektívne využiť štedré finančné prostriedky poskytnuté ako Ruskou federáciou tak Spojenými štátmi. Medvedev i Obama spoločne prehlasujú, že si želajú „mierové riešenie situácie“ a „nemajú v pláne do vnútroštátnych záležitostí Kirgizska zasahovať“ (Time 2010: 1). Krátko po udalostiach v hlavnom meste na juhu krajiny dochádza k vyostreniu nepokojov v Kirgizsku, ktoré vrcholila v júni roku 2010 opakovaným prepuknutím etnických násilností páchanými etnickými Kirgizmi útočiacimi na uzbeckú menšinu obývajúcu druhé najväčšie mesto Kirgizska, Oš. Udalosti naberajú rýchly spád a UNHCR odhaduje, že behom niekoľkých dní dochádza k úmrtiu 200 ľudí, zraneniu 2000 obyvateľov Kirgizska a k vysídleniu 400 000 osôb, ktoré predstavujú 8% celkovej populácie Kirgizska, z toho 300 000 vnútroštátne vysídlených osôb a 100 000 utečencov na území susednej provincie Andižan v Uzbekistane (Freire, Kanet 2012: 137). Vypaľovanie uzbeckých domácností sa rýchlo rozširuje do neďalekého mesta Džalalabádu.

3.4.2 Politický diškurz Ruskej federácie v prípade Kirgizsko

Dočasná vláda na čele s Rozou Otunbajevovou nedisponuje v danej chvíli prostriedkami, ktoré by jej umožnili zastaviť eskalujúcu situáciu na juhu regiónu. Otunbajevová poslala list do Moskvy, v ktorom žiada Ruskú federáciu o vypravenie ruských vojenských jednotiek do krajiny za cieľom zastavenia vzniknutej humanitárnej krízy, ktorá podľa jej slov „kirgizská vláda sama schopná ukončiť nie je a bez externej pomoci nebude možné nastoliť opätovný rád v krajine“ (Stratfor 2010a: 1). Situáciu výrazne komplikoval postoj etnických kirgizských vojakov odmietajúcich strieľať do vlastných ľudí na úkor ochrany uzbeckých obetí, a tým umožňujúcim systematické vyhladzovanie miestnej uzbeckej populácie. Ruská federácia mohla na základe svojej úlohy garanta kolektívnej bezpečnosti v regióne a členstva oboch krajín v ODKB preukázať schopnosť organizácie riešiť reálne situácie ohrozujúce mier a bezpečnosť v regióne strednej Ázie. Fakt, že samotná postihnutá krajina o pomoc zastaviť prepuknutú humanitárnu krízu požiadala a dobrovoľne súhlasila s humanitárnou intervenciou na svojom území, činil zásah pre Ruskú federáciu podstatne jednoduchším.

Napriek prvotným vyjadreniam ruského prezidenta, Medvedeva, o tom, že: „Situácia je neúnosná. Ľudia zomierajú, krviprelievania pokračuje a masové nepokoje etnickej podstaty krajne ohrozujú strednú Áziu. Sme ochotní pristúpiť k využitiu všetkých dostupných prostriedkov na zastavenie tejto aktivity, všetkých prostriedkov, ktoré sú tvrdé ale v súlade s medzinárodným právom“ (Time 2010: 1), reaguje Ruská federácia na žiadosť o zásah v Kirgizsku zamietavo s pomerne strohým odôvodnením hovorkyne Medvedeva, Natalie

Timakovej: „*Jedná sa o vnútroštátny konflikt a Ruská federácia zatiaľ nevidí podmienky pre účasť na jeho riešení*“ (The Gazette 2010: 1). Moskva vyslala lietadlo s dodávkou humanitárnych zásob a ponúka možnosť evakuovať obeť násilností, ale o vojenskom zásahu v krajine naďalej neuvažuje.

Odpoveď Kremľa však možno hodnotiť ako vcelku váhavú. Moskva zaujala definitívny postoj až po tom, ako zomrela stovka obetí etnických násilností a dve mestá sa ocitli v plameňoch a tento postoj bol vcelku prekvapivý z hľadiska predchádzajúcich Medvedevových výrokov: „*Kirgizsko sa ocitá na hranici prepuknutia občianskej vojny. Riziko rozštiepenia na dve časti- severnú a južnú skutočne existuje...ak božehráň ku občianskej vojne skutočne dôjde, krajina sa stane útočiskom teroristov a extrémistov každého druhu. Práve takýto konflikt tvorí ideálne podhubie pre radikálov a extrémistov a na mieste Kirgizska môže vzniknúť druhý Afganistan*“ (Stratfor 2010b: 1). Bezprostredne po odmietnutí intervenovať, pristupuje Ruská federácia k usporiadaniu mimoriadnej schôdze ODKB, ktorej členmi boli rovnako Kirgizsko i dotknutý Uzbekistan. Kremel váhal s unilaterálnou intervenciou a Medvedev prehlásil: „*Ak sa situácia zhorší, nevylučujem možnosť opätovného zvolania zasadania ODKB a prerokovanie nových návrhov, či zvolanie špeciálneho zasadania hláv členských štátov ODKB*“ (Time 2010: 1). Nakoniec k žiadnej ďalšej porade štátov ODKB a hľadaniu spoločných riešení situácie nedošlo. Na kritiku o nečinnosti organizácie, ktorá mala byť garantom bezpečnosti v strednej Ázii a Kirgizsko ako jej člen si zaslúži väčšiu pozornosť odpovedal ruský predstaviteľ, Zaynetdinov: „*Naše konanie neporušuje chartu ani naše ostatné dohody.*“ Na otázku, či je organizácia ochotná zasiahnuť ak sa situácia vyostří a rozšíri do Uzbekistanu reagoval: „*Nehovorme hypoteticky. Zatiaľ vyčkáme*“ (Time 2010: 1). Líder ODKB Nikolaj Bordyža súčasne prehlásil, že z hľadiska Ruskej federácie: „*Kirgizsko má dostatok ľudských zdrojov na zvládnutie krízy, trpí len nedostatkom potrebného vybavenia.*“ Zatiaľ čo kirgizská vláda hlásala v o niečo odlišnejšom duchu, že „*každý, kto je ochotný spolupracovať, obdrží zbraň a bude vyslaný na juh*“ (Stratfor 2010a: 1).

Medvedev sa na tlačovej konferencii z 24.-ho júna 2010 vyjadruje ako na jednej z mála o niečo obšírnejšie k nepriaznivej situácii v Kirgizsku: „*Diskutovali sme o možnosti použitia mierového kontingentu, ktorý má k dispozícii ODKB, keďže situácia v krajine je komplikovaná. V súčasnosti štát nefunguje ako by mal. Krajina je de facto rozdelená na časti a občianske nepokoje a strety na etnickej báze naďalej pokračujú. Mnoho osôb zahynulo a authority nie sú schopné zvrátiť tento stav... Ruská federácia bude dohliadať, aby boli dodržané občianske práva a dodávky jedla a základného materiálneho vybavenia. Sme*

v kontakte s dočasnou vládou Kirgizska, ktorá by mala preukázať svoju legitimitu práve zvládnutím situácie. Kirgizsko považujeme za strategického partnera. Pomôžeme im v zmysle poskytnutia financií a humanitárnej pomoci“ (Obama 2010: 1). „Ak hovoríme o možnosti použitia donucovacích prostriedkov, verím, že Kirgizsko by malo svoje problémy vyriešiť samostatne. Ruská federácia neplánuje zapojiť vojenský mierový kontingent aj v dôsledku konzultácii na pôde ODKB. Zatiaľ neexistuje potreba o zapojení kontingentu uvažovať“ (Xihau News Agency 2010: 1). Nečinnosť kontingentu zostala uchovaná až do definitívneho ukončenia konfliktu domácimi autoritami. V prípade Kirgizska boli vyjadrenia zástupcov Ruskej federácie veľmi zdržanlivé a veľa nevytvádzajúce. Základným rysom bolo zvýrazniť vnútroštátnosť konfliktu a jej riešenia, ktoré patrí do kompetencií domácich autorít. Mierové riešenie konfliktu malo prebehnúť s príspevom humanitárnej pomoci v podobe financií a potrebného vybavenia, no bez vojenského zásahu Ruskej federácie. Z hľadiska porovnania počtu obetí a vysídlených osôb je zaujímavé sledovať o niečo odlišnejšiu rétoriku v prípade odhodlanejšieho rozhodnutia zasiahnuť v Gruzínsku a na Ukrajine, kde vnútroštátny charakter konfliktu ustupuje z pohľadu Ruskej federácie do úzadia, pričom rozsah humanitárnej krízy z hľadiska reálnych obetí je prinajmenšom v prípade Ukrajiny spochybniteľný.

3.5 Humanitárna kríza na Ukrajine

Územie Krymu spadalo dlhodobo pod sféru ruského vplyvu. Viac ako 60% celkovej populácie tvoria etnickí Rusi a v neoficiálnom hlavnom meste Sevastopole sa nachádza špeciálna administratívna zóna, ktorá poskytuje priestor pre Čiernomorskú ruskú flotilu (Stratfor 2014: 1). Rusi v oblasti spolunažívajú s moslimskými Tatarmi a etnickými Ukrajincami. Krymu pôvodne dominovala práve tatarská väčšina, ktorá sa snažila o nezávislosť už v roku 1917, ale Červená armáda tento pokus potlačila. Následne počas Druhej svetovej vojny Tatari javia známky ochoty spolupracovať s Nemeckom, načo Stalin vydáva príkaz o deportácii celej tatarskej rasy z územia Krymu späť do strednej Ázie. Desiatky tisícok Rusov zaujímajú ich miesto a v tomto momente sa z polostrova stáva Rusmi obývané teritórium. Problematickosť oblasti možno hľadať vo fakte, že geograficky sa javí ako súčasť Ukrajiny, avšak politicky a demograficky je bližšia Ruskej federácii. Od roku 1921 tvorila súčasť ZSSR a nie Ukrajinskej sovietskej socialistickej republiky. Situácia sa zmenila s nástupom Chruščova k moci a jeho odovzdaním Krymu do správy Ukrajiny z dôvodu jej blízkosti a zjednodušenia vykonávania správnych úkonov, rovnako ako zisku popularity (History 2014: 1). Po rozpade ZSSR a chaotickej situácii, ktorá nasledovala, všetci predpokladali, že ruský prezident, Jel'cin, nedopustí, aby Krym pripadol Ukrajine. Vo víre

udalostí však Rusi prehliadli svoje právo nárokovať si na pričlenenie oblasti k svojmu teritóriu a na zrušenie dočasnej správy. Späťne bola táto chyba označená Putinom za najväčšiu geopolitickú prehru Ruskej federácie 20. storočia (New York Times 2014a: 1) a k jej „náprave“ dochádza o dve dekády neskôr.

3.5.1 Kontextuálne uvedenie do prípadu Ukrajiny ako humanitárnej krízy

V novembri 2013 prepukli masové demonštrácie proti ukrajinskej vláde a prezidentovi Janukovyčovi, ktoré trvali až do neskorého februára a boli označené súhrnne pojmom „euromajdan“. Nárast napätia vyvolalo rozhodnutie vlády pozdržať podpis asociačnej dohody s Európskou úniou. Následne sa situácia vyostřila so zapojením radikálne pravicových hnutí do protivládnych protestov a priniesla prvé obete na životoch. Dovtedy prorusky orientovanú vládu nahrádza vláda dočasná, ktorá je z ruského uhla pohľadu nelegitímna a dosadená Západom. Ruská federácia tak opäť pociťuje bezprostredné ohrozenie v oblasti, ktorú považovala za súčasť svojej sféry záujmu. Ukrajina, ktorá sa snaží o začlenenie do západných politických štruktúr, Európskej únie či NATO, odmieta ruskú finančnú pomoc a prijíma zbrane a výcvik od západných spojencov pre vytvorenie vlastných vojenských a bezpečnostných jednotiek, predstavuje najhorší možný scenár pre Ruskú federáciu. Tá preto pristupuje k ceste zblížovania sa s východnou časťou, najmä územím Krymu, ktorý aktívne podporuje v snahách vzoprieť sa novej vláde a politickému vývoju na západe krajiny. Krym sa tak stáva akýmsi prostriedkom ruskej strany na ovplyvňovanie diania u svojho západného suseda (Stratfor 2014: 1).

V priebehu februára 2014 dochádza na území Krymu k sérii povstaní, konkrétne v Kerči a Simferpole, kde sú vzájomnému stretu vystavené prorusky a proeurópsky orientované skupiny demonštrantov (Stratfor 2014: 1). Z noci z 21.-ho na 22.-ho februára dochádza k zvrhnutiu legitímne zvoleného prezidenta, Janukovyča, ktorý opúšťa krajinu a následne sa obracia na Ruskú federáciu s prosbou o vojenský zásah a ukončenie zhoršujúcej sa situácie na Ukrajine (New York Times 2014b: 1).

Kľúčovým možno nazvať nasledovné rozhodnutie ukrajinskej vlády o prijatí návrhu zákona anulujúceho zákon udeľujúci štatút regionálneho jazyka rečiam menšín, vrátane ruskej. Novoprijatý zákon z 23.2.2014 uvádzal v platnosť ukrajinčinu ako jediný štátny jazyk. Toto rozhodnutie bolo ruskou menšinou vnímané veľmi negatívne ako pokus o vykorenenie ich reči z Ukrajiny (Patrikarakos 2014: 1). 24.-ho februára 2014 sa pred budovou miestneho parlamentu v Sevastopole zišlo 20 000 prorusky ladených demonštrantov. Ruská armáda

príhodne začala cvičnú operáciu 26 000-vého ruského kontingentu legálne prítomného v Sevastopole. Po viacerých nejasnostiach situácia vyústila do obsadenia ukrajinských strategických bodov ruskými jednotkami (Stratfor 2014: 1).

3.5.2 Politický diškurz Ruskej federácie v prípade Ukrajina

Námestník ministra zahraničných vecí, Karasin, prehlasuje v počiatkoch prepuknutia krízovej situácie: „*Rusko nechce vojnu s Ukrajinou. Som si istý, že nikto v Rusku si neželá vojnu*“ (Christian Science Monitor 2014: 1). Ruská strana svoje aktivity na polostrove spočiatku obhajuje na základe ochrany vojenského vybavenia v osobe zástupcu Výboru zahraničných vecí, Andreja Klimova: „*Sme si vedomí, že na území Ukrajiny zúri občianska vojna, že je tam mnoho ozbrojencov, tisícky a tisícky, ktorých nepoznáme a ktorí nie sú súčasťou oficiálnych vojenských jednotiek. Musíme si byť istí, že v prípade vypuknutia ozbrojeného konfliktu, sme schopní brániť naše vojenské lode a základňu, ktoré v Kryme máme*“ (Christian Science Monitor 2014: 1). Následne cituje ruská tlačová agentúra Itar-Tass štatistiky pohraničných agentúr, ktoré tvrdia, že 675 000 Ukrajincov bolo nútených opustiť Ukrajinu v priebehu januára a februára roku 2014 a utiecť do Ruskej federácie. Situácia na Ukrajine tak podľa ich slov nadobúda črty humanitárnej katastrofy a s najvyššou pravdepodobnosťou bude možné očakávať ďalšie vlny utečencov (New York Times 2014a: 1).

V súvislosti s eskaláciou konfliktu a žiadosťou od Janukovyča sa mení i rétorika Ruskej federácie a jej prezidenta: „*Rozumieme, čo trápi občanov Ukrajiny, ruských, ukrajinských i rusky hovoriacu populáciu vo východnom a juhovýchodnom regióne Ukrajiny. Je to nekontrolovateľný zločin, ktorý ich sužuje. Preto, ak budeme svedkami šírenia tohto nekontrolovateľného zločinu do východných regiónov krajiny a ak nás obyvatelia požiadajú o pomoc, zatiaľ čo disponujeme oficiálnou žiadosťou od legitímneho prezidenta, ponechávame si použiť všetky dostupné prostriedky na ochranu týchto ľudí. Veríme, že je to plne legitímny spôsob*“ (Washington Post 2014: 1).

Po zhoršení situácie a vydaní vyššie spomínaného jazykového zákona vyostreje ruská strana svoju kritiku- poradca Kreml'a, Sergej Markov: „*Sme svedkami Západom schváleného plánu na implementáciu nezvratiteľných zmien na Ukrajine. Vždy sme súhlasili, že Ukrajina nie je Rusko, ale cieľom tohto plánu bolo zmeniť Ukrajinu na protiruskú*“ (Christian Science Monitor 2014: 1). Podľa Putinových slov po rozhodnutí zapojiť ruské jednotky na území Krymu: „*Ukrajina je územím bezprávia a Ukrajinci sa preukázali ako neschopní riadiť*

vlastnú krajinu.“ Zvýrazňuje dohady o tom, že po uliciach Kyjeva sa túľajú maskovaní radikáli, ruský zásah opisuje ako „humanitárnu misiu“ a dodáva, že ruská operácia je „priateľská a namierená na pomoc bratskej krajine“(Washington Post 2014: 1). Putin rovnako uznal odôvodnenosť snáh nespokojného obyvateľstva o realizáciu povstania, zároveň však odsúdil spôsob, ktorý si Ukrajinci pre svoje povstanie zvolili. „Súčasná vláda je nelegitímna, pretože Janukovyč nebol náležite zbavený moci vo forme oficiálneho impeachmentu“ (Washington Post 2014: 1). V ruskej perspektíve bol zásah vnímaný ako peacekeepingové opatrenie, nie ako akt expanzívnej agresie.

Čurkin na zasadaní RB OSN prehasuje: „Tí, ktorí si uzurpovali moc prostredníctvom násilného prevratu v Kyjeve, sa vydali cestou prehladania legitímnych nárokov vlastného obyvateľstva na juhovýchode Ukrajiny a protiústavne používajú silu na pacifikáciu vlastného ľudu, ktorý rúhavo nazývajú zločincami a teroristami. Takéto kroky vedú k rozpútaniu nefalšovanej občianskej vojny na Ukrajine“ (OSN 2014a: 5). Ruská strana výrazne upozorňovala na účasť radikálnej pravice v protivládnych povstaniach. V Ukrajine sa podľa Čurkina prejavuje „trend nekontrolovateľného rozmachu agresívnych nacionalistov a neonacistov...právo menšín zúčastňovať sa na politickom rozhodovaní nie je brané do úvahy...vzrastá národnostná nenávisť a túžba zničiť ruskú populáciu, ktorej pozícia nie je naďalej v ukrajinskej spoločnosti reflektovaná...ruský jazyk je postupne vytláčaný do úzadia...ukrajinské samozvané authority, ktoré ohrozujú východ a juhovýchod krajiny vynútenou pacifikáciou spôsobujú masívne porušovanie ľudských práv, obzvlášť ruskej a rusky hovoriacej populácie v danom regióne“ (OSN 2014a: 6-7). Revolučná vláda podľa stanoviska ministerstva zahraničných vecí: „odníma ľudské práva Rusom a ostatným menšinám žijúcich v Ukrajine. Volajú po zákaze ruského jazyka, lustrácii, likvidácii politických strán a organizácii, nežiaducich médií a zrušení obmedzení propagandy neonacistickej ideológie...využívajú diktátorské a teroristické metódy...Tento vývoj udalostí vytvára hrozbu pre občiansky mier, stabilitu komunity i bezpečnosť našich krajanov“ (MZV RF 2014a: 1). Podľa Putina bol ukrajinský puč vykonaný „rusofóbmami a neonacistami“, čo znepokojuje ruskú stranu najviac je, že: „Sme svedkami besnenia spiatočnických, nacionalistických a antisemitských síl v rôznych častiach Ukrajiny, vrátane Kyjeva“ (Washington Post 2014: 1), na tomto základe ospravedlňuje ruské snaženie o ochranu krymskej populácie.

Ruská federácia prostredníctvom svojho zástupcu na pôde RB OSN obviňuje kyjevské authority zo štiepenia krajiny (OSN 2014b: 15). Týmto spôsobom odmieta obvinenia z porušenia suverenity a teritoriálnej integrity Ukrajiny: „Je očividné, že existujúce hrozby

suverenity a teritoriálnej integrity Ukrajiny sú spôsobené výlučne vnútroštátnou politickou krízou v krajine. Jej zmier vyžaduje odlišný postoj našich partnerov“ (MZV RF 2014b: 1). Minister zahraničných vecí, Lavrov, rovnako zdôrazňuje vplyv Západu na sled udalostí na Ukrajine: *„Nemôžem ponechať stranou zodpovednosť Západu, ktorý sa pokúsil interferovať do udalostí mnohými spôsobmi a podporoval akcie opozície mimo právneho rámca...a zároveň sa zdráhal hodnotenia teroristických činov, vrátane neonacistických a antisemitských manifestácií...Teraz sa snažia nespravodlivo zhodiť vinu na nás.“* Každý pozorovateľ so štipkou zdravého rozumu tak podľa Lavrova bude schopný nájsť pravého vinníka krízy (MZV RF 2014c: 1). Putin obviňuje Spojené štáty z podnecovania nepokojov na Ukrajine: *„Sediace na druhej strane rybníka ako v laboratóriu prevádzajú rôzne druhy experimentov na krysiach“* (Washington Post 2014: 1). I vyjadrenie ministerstva zahraničných vecí: *„Ruská pozícia vždycky bola a bude konzistentná a otvorená. Ak je Ukrajina len územím geopolitických hier pre jednotlivých západných politikov, potom je pre nás i naďalej bratskou krajinou, s ktorou nás spájajú roky spoločnej histórie,“* dokumentuje snahu vykresliť ruskú stranu ako pravého spojenca Ukrajiny (MZV RF 2014d: 1).

Po tom, ako regionálne authority vyhlasujú nezávislosť, je naplánované konanie referenda o anexii Krymu k Ruskej federácii či jeho posilnenej autonómii v rámci teritória Ukrajiny. Putin označuje výsledok 97% v prospech secesie za *„viac než presvedčivý“* a bezprostredne sa z Krymu a Sevastopolu stáva 84., resp. 85., región Ruskej federácie. Putin reaguje: *„Po nesmierne vyčerpávajúcej plavbe po mori sa Krym a Sevastopol prinavracajú späť do svojho prístavu, na rodné pobrežie, do Ruska.“* Krym spustil lavínu pátosu najmä v prejavoch Putina, ktorý sa označuje za ochrancu ruského ľudu, najrozdelenejšieho národa sveta (New York Times 2014b: 1). O niečo triezvejšie odôvodnenie oprávnenosti na secesiu Krymu podáva Čurkin: *„V každom konkrétnom prípade, musíme nájsť rovnováhu medzi princípom teritoriálnej integrity a právom na sebaurčenie. Realizácia práva na sebaurčenie v podobe secesie od existujúceho štátu je mimoriadnym opatrením. V prípade Krymu však vzišla z právneho vákua vytvoreného násilným prevratom voči legitímnej vláde uskutočneným národnými radikálmi v Kyjeve a pod hrozbou nastolenia ich vlády na celom území“* (OSN 2014b: 15).

Väčšina krajín medzinárodného spoločenstva odmietla uznať platnosť krymského referenda, na čo reaguje Čurkin v prejave pred RB OSN a utieka sa k opätovnému využitiu kosovského precedensu: *„Množstvo krajín, ktoré sa vyjadrili negatívne k otázke referenda krymského obyvateľstva, neváhalo s uznaním nezávislosti Kosova, ktorá porušovala rezolúciu*

1244, bola vyhlásená na základe jednoduchého rozhodnutia parlamentu po nelegálnom zásahu NATO a za protestov Belehradu...Referendum poskytuje obyvateľstvu priestor pre vyjadrenie svojej vôle, prečo by mal byť Krym výnimkou?...Čiernomorská ruská flotila neinterferovala do udalostí, ktoré viedli k referendu, či už sa jedná o jeho vyhlásenie alebo samotnú organizáciu, ktorá bola plne v rukách Krymčanov“ (OSN 2014b: 16). Kosovský precedens bol skloňovaný i v Putinových prejavoch, v ktorých použil rovnaké dôvody na ospravedlnenie anexie Krymu ako USA v prípade ospravedlnenia nezávislosti Kosova: „Z hľadiska medzinárodného práva a ďalších legitímnych odôvodnení, ruská akcia, ktorá napomohla k sebaurčeniu Krymčanov, ich secesii od Ukrajiny a začleneniu sa do Ruskej federácie, nebola iná ako vojenský zásah Západu z roku 1999 umožňujúci sebaurčenie Kosovčanov, ich secesiu od Srbska a následné vyhlásenie nezávislého štátu.“ Západ označil za „pokrytcoov, ktorí lobujú za nezávislosť Kosova a zároveň sa snažia tej krymskej zabrániť“ (Jerusalem Post 2014: 1). V telefonickom rozhovore s americkým prezidentom Obamom rovnako podotkol, že: „Ruská federácia bola rovnako oprávnená vykonať na Kryme to, čo USA v Kosove“ (Socialist Worker 2014: 1).

Pri obhajobe platnosti výsledkov krymského referenda prehlasuje Čurkin: „Manipulácia jednotlivých princípov a noriem medzinárodného práva je neprijateľná, rovnako ich vytrhávanie nielen z kontextu medzinárodného práva, ale z konkrétnych politických situácií a historických špecifik“ (OSN 2014b: 15). Nedopúšťa sa však rovnakého prečinu samotná Ruská federácia na základe premenlivosti vlastného diškurzu v otázkach riešenia humanitárne krízových situácií?

Záver

Na základe analýzy postoja Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie sa v konkrétnych prípadoch humanitárnych kríz potvrdil pomerne jasne ambivalentný postoj, ktorý Ruská federácia ku konceptu zaujíma. Cieľom práce však nebolo dospieť k tomuto všeobecne platnému poznatku, ale poukázať na spôsob, akým Ruská federácia túto nekonzistenciu vo vlastnom názore legitimizuje. Prostredníctvom polemiky medzi zástupcami realistickej a konštruktivistickú percepcie medzinárodných vzťahov bola na uchopenie problematiky uprednostnená druhá z menovaných. Aplikáciou konštruktivistického teoretického rámca na konkrétne prípady humanitárne krízových situácií sa podarilo aspoň čiastočne poukázať na stotožnenie sa ruských politických elít s existujúcim medzinárodným systémom. Ruská federácia sa tak identifikuje ako platná súčasť tohto systému a akceptuje všeobecne prijímané normy a princípy, ktoré systém vytvárajú. Na základe akceptácie daných noriem má tendenciu legitimizovanie svojho postoja budovať na využití týchto princípov.

Konceptualizácia noriem, ktoré predstavujú kľúčový oporný bod procesu legitimizovania, resp. delegitimizovania, postoja ku konceptu humanitárnej intervencie, predostrela spektrum všeobecne akceptovaných princípov medzinárodného systému. Na delegitimizujúcom konci spektra možno hovoriť o normách štátnej suverenity, teritoriálnej integrity, domácej jurisdikcie, mierového riešenia konfliktu, princípu nepoužitia sily a autorizácie RB OSN a na opačnej legitimizujúcej strane o princípoch ochrany trpiacich, vynucovania ľudských práv, zamedzenia či ukončenia etnických čistiek, genocídy alebo hroziacej humanitárnej katastrofy.

Konceptualizované normy poslúžili ako prostriedok pre aplikáciu teoretického rámca založeného na konštruktivistickom poňatí medzinárodných vzťahov na konkrétne prípady humanitárnych kríz, kedy sa jasne formovala pozícia Ruskej federácie. Prípadové štúdie Gruzínska, Kirgizska, Ukrajiny ako krajín nachádzajúcich sa v bezprostrednej sfére postsovietskeho vplyvu i skúmaný prípad Kosova, kedy Srbsko možno chápať ako významného spojenca Ruskej federácie, poukázali nielen na ambivalentnosť v postoji Ruskej federácie ku konceptu humanitárnej intervencie ale i špecifickosť v procese jeho legitimizovania.

Humanitárne krízy na území, ktoré spadá do sféry záujmu Ruskej federácie, potvrdili nekonzistenciu v prístupe k jednotlivým prípadom. Ako konzistentné však možno hodnotiť ruské snaženie o vytvorenie legitimizujúceho rámca svojho postoja. Aspoň z časti sa podarilo

preukázať odlišné užitie a interpretáciu základných noriem odporujúcich, resp. umožňujúcich, zavedenie konceptu humanitárnej intervencie do praxe. Dôraz na normy štátnej suverenity, teritoriálnej integrity, domácej jurisdikcie, mierového riešenia konfliktu, princípu nepoužitia sily a autorizácie RB OSN horlivo využívajú autori ruského politického diškurzu najmä v odsudzujúcich vyjadreniach zásahu v Kosove, v prípade Kirgizska sa jedná o niečo formálnejšie odmietnutie interferovať do vnútorných záležitostí štátu. Vo zvyšných situáciách v Gruzínsku a na Ukrajine, kedy sa práve Ruská federácia stavia do pozície ochrancu trpiacich, dochádza k vyzývaniu porušovania ľudských práv, etnických čistiek, genocídy a hrozacej humanitárnej katastrofy, pričom toľko obhajované normy štátnej suverenity, teritoriálnej integrity, neuzitia sily a i. ustupujú do úzadia a stávajú sa sekundárnymi. Ruská federácia tak kladením dôrazu na jednu zo skupín všeobecne akceptovaných noriem legitimizuje svoj meniaci sa postoj. Zo zástancu tradičných noriem medzinárodného systému a odporcu konceptu humanitárnej intervencie sa stáva jej vykonávateľ v praxi a obhajca hodnôt v o niečo odlišnejšom duchu a naopak. Spôsob legitimizovania zostáva dvojdimenzionálny, záleží od konkrétneho prípadu, ktorú z dvoch možností Ruská federácia využije na základe záujmu intervenovať, resp. intervenciu odmietat'.

Či sa takýto postoj voči konceptu humanitárnej intervencie dá vysvetliť využitím slov kritikov, ktorí hovoria o skepticizme a zároveň dostatočnej cynickosti ruskej strany, aby intervenciu v príhodnom okamihu využila, no zároveň jej užitie inou stranou zásadne odmietala, zostáva otázne. Každopádne k väčšej dôveryhodnosti pri legitimizovaní prípadov zavádzania vlastnej podoby humanitárnej intervencie do praxe by prispelo splnenie jednej z najproklamovanejších podmienok legálnej humanitárnej intervencie, a to autorizácia RB OSN. Či ruská strana túto Achillovu pätu svojho postupu pri legitimizovaní vlastného stanoviska bude schopná v nastávajúcich prípadoch hroziacich humanitárnych kríz odstrániť, ukáže budúcnosť.

Summary

Analysis of the Russian attitude toward the concept of humanitarian intervention and its invocation in particular cases of humanitarian crisis situations unambiguously confirmed the ambivalent attitude of the Russian federation toward the concept. However, the goal of the thesis was not to draw this evident conclusion, but to emphasize the way in which the Russian federation legitimizes this apparent inconsistency in its attitude. Application of the constructivist theoretical framework portrays the Russian federation as a valid member of the international system which accepts universally adopted norms and principles of this system and utilizes them in order to legitimize its attitude toward the concept of humanitarian intervention.

Humanitarian crisis situations in Kosovo, Georgia, Kyrgyzstan and Ukraine, in other words territories falling within the post-Soviet sphere of interest, confirmed the inconsistency in the Russian attitude toward the concept of humanitarian intervention. On the other hand, we can describe the Russian efforts to establish a legitimizing framework of its attitude justification as consistent. Analysis of the conceptualized norms determining legitimization or delegitimization of the concept of humanitarian intervention in the Russian political discourse shows that the Russian political authorities tend to emphasize the norms of state sovereignty, territorial integrity, domestic jurisdiction, peace settlement, the principle of non-use of force and authorization of UN SC in the cases of delegitimizing the implementation of the concept of humanitarian intervention in Kosovo as well as in Kyrgyzstan. In the cases of Georgia and Ukraine, the Russian federation presents itself as a guardian of the suffering people and invokes norms of human rights abuse, ethnic cleansing, genocide and imminent humanitarian catastrophe whereas previously defended norms of state sovereignty, territorial integrity and others become secondary. In conclusion, the Russian federation legitimizes its ambivalent attitude toward the concept of humanitarian intervention through emphasizing one set of these norms and principles in accordance with its current position.

Použitá literatura

Neperiodická literatura:

ALLISON, R.A. (2013). *Russia, the West, and the Military Intervention*. Oxford University Press. 320 s. ISBN 0191611506.

BELLAMY, A.J. (2006). *Just Wars: From Cicero to Iraq*. Cambridge: Polity Press. 280 s. ISBN 0-7456-3283-1.

BULL, H. (2002). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. Basingstoke: Palgrave. Vyd. 3. 329 s. ISBN 0-333-98586-9.

CARR, E.H. (2001). *The Twenty Year's Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. Palgrave Macmillan. Vyd. 2. 233 s. ISBN 033396375X.

COHEN, R. DENG F.M. (2012). *Masses in Flight: The Global Crisis of Internal Displacement*. *Brookings Institution Press*. 414 s. ISBN 0815791356.

FREIRE, M.R. KANET R.E. (2012). *Russia and Its Near Neighbours*. *Palgrave Macmillan*. 295 s. ISBN 023039017X.

HOLLIS, M., SMITH, S. (1990). *Explaining and Understanding International Relations*. Oxford: Clarendon Press. 226 s. ISBN 0-19-827589-7.

HOLZGREFE, J.L. KEOHANE R.O. (2003). *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. *Cambridge University Press* 350 s. ISBN 0521 52928 X.

JACOBSEN, T. SAMFORD, CH. THAKUR, R. (2013). *Re-envisioning Sovereignty: The End of Westphalia?* *Ashgate Publishing*. 392 s. ISBN 1409496082.

KRASNER, . (2013). *Problematic Sovereignty: Contested Rules and Political Possibilities*. *Columbia University Press*. 502 s. ISBN 0231505418.

KRATOCHWIL, F.V. (1991). *Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning and Domestic Affairs*. Cambridge University Press. 317 s. ISBN 052135398X.

SAKWA, R. (2004). *Putin: Russia's Choice*. Psychology Press. 307 s. ISBN 0415296633.

SEYBOLT T.B. (2007). *Humanitarian Military Intervention: the Conditions for Success and Failure*. Oxford University Press. 294 s. ISBN 978-0-19-925243-5.

SKINNER, Q. *Analysis of Political Thought and his Critics* in TULLY, J. (1988). *Meaning and Context: Quentin Skinner and his Critics*. Cambridge Polity Press. 353 s. ISBN 0745601251.

WALLING, C.B. (2008). *The United Nations Security Council and Humanitarian Intervention: Causal Stories about Human Rights and War*. *ProQuest*. 444 s. ISBN 0549632859.

WALZER, M. (2006). *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustration*. *Basic Books*. 361 s. ISBN 0465037070.

WEISS, T.G. (2007). *Humanitarian Intervention: Ideas in Action*. Cambridge: Polity Press. 196 s. ISBN 978-0-7456-4021-1.

WHEELER, N.J. (2000). *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford University Press. 336 s. ISBN 0-19-829621-5.

Periodická literatúra:

AGNEW, J. *Sovereignty Regimes: Territoriality and State Authority in Contemporary World Politics*. *Annals of the Association of American Geographers*. [online]. 2005, Vol. 95, No. 2, s. 437-461 [cit. 2014-05-11]. ISSN 00045608. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3694127>.

ALLISON, R. *Russia Resurgent? Moscow's Campaign to „Coerce Georgia to Peace“*. *International Affairs*. [online]. 2008, Vol. 84, No. 6, s. 1145-1171 [cit. 2014-05-11]. ISSN 0020-5850. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=34828461&lang=cs&site=ehost-live>.

AYOUB, M. *The New-Old Disorder in the Third World*. *Global Governance*. [online]. 1995, Vol. 1, No. 1, s. 59-77 [cit. 2014-05-11]. ISSN 10752846. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27800101>.

BELLAMY, A.J. Whiter the Responsibility to Protect? Humanitarian Intervention and the 2005 World Summit. *Ethics & International Affairs*. [online]. 2006, Vol. 20, No. 6, s. 143-169 [cit. 2014-05-11]. DOI 10. ISSN 0892-6794. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=21588816&lang=cs&site=ehost-live>.

CHINKIN, CH.M. Kosovo: A „Good“ or „Bad“ War? *The American Journal of International Law*. [online]. 1999, Vol. 93, No. 4, s. 841-847 [cit. 2014-05-11]. DOI 10.2307/2555349. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2555349>.

CONLON, J. Sovereignty vs. Human Rights or Sovereignty and Human Rights. *Race & Class*. [online]. 2004, Vol. 46, No. 1, s. 75-100 [cit. 2014-05-11]. DOI 10.1177/0306396804045516. Dostupné z: <http://rac.sagepub.com/content/46/1/75.refs.html>.

FRANCK, T.M, RODLEY N.S. After Bangladesh: The Law of Humanitarian Intervention by Military Force. *The American Journal of International Law*. [online]. 1973, Vol. 67, No. 2, s. 275-305 [cit. 2014-05-11]. ISSN 00029300. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2199432>.

HATHAWAY, O.A. BROWER, J. LISS,R. THOMAS,T. VICTOR,J. Consent Based Humanitarian Intervention: Giving Sovereignty Responsibility Back to the Sovereign. *Cornell International Law Journal*. [online]. 2013, Vol. 46, No. 3, s. 499-568 [cit. 2014-05-11]. ISSN 0010-8812. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=94263071&lang=cs&site=ehost-live>.

KARDAŞ, Ş. Humanitarian Intervention as a „Responsibility to Protect“: An International Society Approach. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy & Peace*. [online]. 2013, Vol. 2, No. 1, s. 21-38 [cit. 2014-05-11]. ISSN 2146-7757. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&AN=89513575&lang=cs&site=ehost-live>.

MERRIAM, J.J. Kosovo and the Law of Humanitarian Intervention. *Case Western Reserve Journal of International Law*. [online]. 2001, Vol. 33, No. 1, s. 111-154 [cit. 2014-05-11]. ISSN 0008-7254. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=7564001&lang=cs&site=ehost-live>.

NODIA, G. The August 2008 War: Main Consequences for Georgia and its Conflicts. *Nationalities Papers*. [online]. 2012, Vol. 40, No. 5, s. 721-738 [cit. 2014-05-11]. ISSN 00905992. Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=hus&AN=82505194&lang=cs&site=ehost-live>.

PAREKH, B. Rethinking Humanitarian Intervention. *International Political Science Review*. [online]. 1997, Vol. 18, No. 1, s. 49-69 [cit. 2014-05-11]. DOI 10.1177/019251297018001005. Dostupné z: <http://ips.sagepub.com/content/18/1/49.refs.html>.

PATRIKARAKOS, D. In Eastern Ukraine, the Protesters Wait for Russia. *New Statesman*. [online]. 2014, Vol. 143, No. 14, s. 1 [cit. 2014-05-11]. ISSN 1364-7431. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=95494998&lang=cs&site=ehost-live>,

RYTTER, J.E. Humanitarian Intervention without the Security Council: From San Francisco to Kosovo- and Beyond. *Nordic Journal of International Law*. [online]. 2001, Vol. 70, No. 1/2, s. 121-160 [cit. 2014-05-11]. ISSN 0902-7351. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=12605363&lang=cs&site=ehost-live>.

SHLAPENTOKH, D. The Russian Approach to Human Rights Intervention. *Contemporary Review*. [online]. 2001, Vol. 278, No. 1622, s. 156-158 [cit. 2014-05-11]. ISSN 00107565. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=hus&AN=510047478&lang=cs&site=ehost-live>.

SOULEIMANOV, E. BARANEC, T. Rusko a občianska vojna v Gruzínsku. Limity gruzínskej nezávislosti na začiatku 90-tych rokov. *Journal of International Relations/Medzinárodné vzťahy*. [online]. 2012, No. 1, s. 59-76 [cit. 2014-05-11]. ISSN 1336-1562. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&AN=84309490&lang=cs&site=ehost-live>.

TZIAMPIRIS, A. Progress or Return? Collective Security, Humanitarian Intervention and the Kosovo Conflict. *Journal of Southeast European & Black Sea Studies*. [online]. 2002, Vol. 2, No. 3, s. 95-114 [cit. 2014-05-11]. ISSN 1468-3857. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=8963358&lang=cs&site=ehost-live>.

Elektronické zdroje:

BARANOVSKY, V. Humanitarian Intervention: Russian Perspectives. *Occasional Papers*. [online]. 2001, s. 12-38 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z: http://www.pugwash.org/reports/rc/como_russia.htm.

BBC. Algerian Leader Challenges UN over Intervention. [online]. 1999a, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/453529.stm>.

BBC. No Military Solution to Kosovo Crisis- Russian Foreign Minister Ivanov. [online]. 1999b, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/454346686?accountid=15618>.

BBC. Russian Foreign Minister, Deputy Chief of Staff Hold News Conference on Kosovo. [online]. 1999c, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/455012929/2194D43AA835404APQ/6?accountid=15618>.

BBC. Russian Peacekeepers in Kosovo Will Never Be under NATO Command- Yeltsin Envoy. [online]. 1999d, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/454342484/D3B8BC3F6D0842B8PQ/2?accountid=15618>.

THE ECONOMIST. Two Concepts of Sovereignty. [online]. 1999, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/324795>.

THE ECONOMIST. Europe: The Blame Game, The Russia-Georgia War. [online]. 2009, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/223984104/55E73B88051A42D6PQ/3?accountid=15618>.

FINANCIAL TIMES. Countdown in the Caucasus: Seven Days that Brought Russia and Georgia to War. [online]. 2008, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/af25400a-739d-11dd-8a66-0000779fd18c.html#axzz31ho60P1U>.

THE GAZETTE. Crisis spurs shoot-to-kill order; Kyrgyzstan Violence is internal issue, Russia says, declining to help. [online]. 2008, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/498061439/35C4FF32A86E48CCPQ/4?accountid=15618>.

GONZÁLES, R.J. The Foreign Policy Concept of the Russian Federation: A Comparative study. *Instituto Español de Estudios Estratégicos*. [online]. 2013, s. 22 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: http://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/docs_marco/2013/DIEEEM06-2013_Rusia_ConceptoPoliticaExterior_FRuizGlez_ENGLISH.pdf.

HISTORY. Complex Crimea: the History behind the Relationship between Russia and Ukraine over Crimea. [online]. 2014, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.historyextra.com/feature/complex-crimea-history-relationship-Russia-Ukraine-Crimea>.

CHRISTIAN SCIENCE MONITOR. Russia to the West: We're the Good Guys in Crimea. [online]. 2014, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/1503698833/5A51D59F0B20456DPQ/4?accountid=15618>.

INTERNATIONAL COMMISSION ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY. The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. *International Development Research Centre*. [online]. 2001, s. 108. ISBN 0-88936-960-7. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

JERUSALEM POST. Rule of Law: Comparing Crimea and Kosovo. [online]. 2014, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.jpost.com/Features/Front-Lines/Rule-of-Law-Comparing-Crimea-and-Kosovo-346070>.

KENNAN, G.F. Somalia Through a Glass Darkly. *The New York Times*. [online]. 1993, s. 2. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1993/09/30/opinion/somalia-through-a-glass-darkly.html>.

MZV RF. Statement of the Russian Ministry of Foreign Affairs on the Situation in South Ossetia. [online]. 2008a, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/c82f429bdc21c9a7c325749b00390822!OpenDocument.

MZV RF. Statement of the Russian Ministry of Foreign Affairs Sergey Lavrov concerning the Situation in South Ossetia. [online]. 2008b, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/c589adb74fb34c63c325749f0025531b!OpenDocument.

MZV RF. Statement by Russian Minister of Foreign Affairs Sergey Lavrov at Press Conference for Russian and Foreign Media in Connection with the Situation in South Ossetia. [online]. 2008c, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/51c36f4c57fe3900c32574a200465b75!OpenDocument.

MZV RF. Statement by Vladimir Voronkov, Acting Permanent Representative of the Russian Federation, at the Special Meeting of the OSCE Permanent Council held on August 8, 2008. [online]. 2008d, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/f9bfcf8d8635d232c32574a2005b82f4!OpenDocument.

MZV RF. Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov Speaks by Telephone to Javier Solana, European Union Council Secretary General and High Representative for the EU's Common Foreign and Security Policy. [online]. 2008e, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/c18654080f5a9d67c32574a2004baed7!OpenDocument.

MZV RF. Dmitry Medvedev had a telephone conversation with Federal Chancellor of Germany Angela Merkel. [online]. 2008f, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/19ba2f5e058f3a88c32574a200410dd9!OpenDocument.

MZV RF. Statement on the Situation in South Ossetia The Kremlin, Moscow August 8, 2008 President of Russia Dmitry Medvedev. [online]. 2008g, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/4eae5e65cf2d4e8bc32574a2004141fb!OpenDocument.

MZV RF. Dmitry Medvedev met with Defence Minister Anatoly Serdyukov and the Chief of General Staff of the Armed Forces of Russia Nikolai Makarov, the Kremlin, Moscow, August 9, 2008. [online]. 2008h, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/107843f30f4950fbc32574a20040ea60!OpenDocument.

MZV RF. Interview by Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov to BBC, Moscow, August 9, 2008. [online]. 2008i, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/f87a3fb7a7f669ebc32574a100262597!OpenDocument.

MZV RF. Transcript of Remarks and Response to Media Questions by Russian Deputy Minister of Foreign Affairs/State Secretary Grigory Karasin at Press Conference at RIA Novosti News Agency, Moscow, August 10, 2008. [online]. 2008j, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/44465c679531114bc32574a300346fce!OpenDocument.

MZV RF. Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation. [online]. 2013, s. 1 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/76389FEC168189ED44257B2E0039B16D.

MZV RF. Statement by the Russian Ministry of Foreign Affairs regarding the events in Ukraine. [online]. 2014a, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/86ddb7af9cd146c844257c8a003c57d2!OpenDocument.

MZV RF. Comment by the Information and Press Department of the Russian Ministry of Foreign Affairs regarding the question put by the mass media about the statement of the NATO Council on the situation in Ukraine. [online]. 2014b, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/bcd6844687a85a1f44257c92004f35fe!OpenDocument.

MZV RF. Answer by the Russian Foreign Minister, Sergey Lavrov, to the question about the situation in Ukraine, during the joint press conference summarizing the results of the third session of the Russia-CCASG strategic dialogue at ministerial level, Kuwait City, 19 February 2014. [online]. 2014c, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/93dc9cca5e49f2b844257c8600485572!OpenDocument.

MZV RF. Statement by the Russian Ministry of Foreign Affairs regarding the statements by the US Secretary of State about the situation in Ukraine. [online]. 2014d, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/3ccdd7e24055793344257c92001e21f8!OpenDocument.

NEW YORK TIMES. Kremlin Deploys Military to Seize Crimea. [online]. 2014a, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/1503374674/5A51D59F0B20456DPQ/9?accountid=15618>.

NEW YORK TIMES. Putin Reclaims Crimea for Russia and Bitterly Denounces the West. [online]. 2014b, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/1508348278/F881B8DBCEFF4F64PQ/2?accountid=15618>.

OBAMA, B.H. Daily Compilation of Presidential Documents. The President's News Conference with President Dmitry A. Medvedev of Russia. [online]. 2010, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/603778315/1385C5A9EBC84804PQ/3?accountid=15618>.

OSN. Charter of the United Nations and the Statue of the International Court of Justice. [online]. 1945, s. 30 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.

OSN. The Universal Declaration of Human Rights. [online]. 1948, s. 1 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

OSN. An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping. Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. [online]. 1992, s. 72 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/shared/Winter/protected/Boutros%20Boutros%20Ghali%20Agenda%20for%20Peace.pdf>.

OSN. Security Council 3930th Meeting Press Release. [online]. 1998a, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.un.org/News/Press/docs/1998/19980923.sc6577.html>.

OSN. Security Council 3988th Meeting Report. [online]. 1999a, s. 20. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20SPV3988.pdf>.

OSN. Security Council 3989th Meeting Report. [online]. 1999b, s. 16. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20SPV3989.pdf>.

OSN. Security Council 5952th Meeting Report. [online]. 2008a, s. 11. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.5952.

OSN. Security Council 5953th Meeting Report. [online]. 2008b, s. 18. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.5953.

OSN. Security Council 5969th Meeting Report. [online]. 2008c, s. 22. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Georgia%20SPV%205969.pdf>.

OSN. Security Council 7157th Meeting Report. [online]. 2014a, s. 23. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7157.

OSN. Security Council 7134th Meeting Report. [online]. 2014b, s. 19. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7134.

RADIO FREE EUROPE, RADIO LIBERTY. Sphere of Reluctance: Russia Hesitant about Kyrgyz Intervention. [online]. 2010, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: http://www.rferl.org/content/Sphere_Reluctance_Russia_Hesitant_Kyrgyz_Intervention/2072776.html.

RNW. Russia Probes „Georgian Genocide“. 2008, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.rnw.nl/international-justice/article/russia-probes-georgian-genocide>.

RT. 15 Years on: Looking Back at NATO's „Humanitarian“ Bombing of Yugoslavia. [online]. 2014, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://rt.com/news/yugoslavia-kosovo-nato-bombing-705/>.

SOCIALIST WORKER. Is Crimea Another Kosovo? [online]. 2014, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://socialistworker.org/2014/03/27/is-crimea-another-kosovo>.

STRATFOR. Analysis. Kyrgyzstan: An Update on the Ethnic Violence. [online]. 2010a, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=51903557&lang=cs&site=ehost-live>.

STRATFOR. Geopolitical Diary. Russia's Loan to Kyrgyzstan. [online]. 2010b, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=69590130&lang=cs&site=ehost-live>.

STRATFOR. Analysis. Russia: Using Crimea as Leverage in Ukraine. [online]. 2014, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=94805605&lang=cs&site=ehost-live>.

TIME. Why Isn't Russia Intervening in Kyrgyzstan? [online]. 2010, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1997055,00.html>.

TORONTO STAR. Russia Launches Bid for Peace in Yugoslavia Inside, NATO Continues Bombardment as Kremlin Team Woos Milosevic. [online]. 1999, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/437894859/EE828E56E94042D0PQ/3?accountid=15618>.

TULSA WORLD. Russia, NATO Disagree over Kosovo. [online]. 1998, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/399739653/75B4D95BBF2D4EAAPQ/6?accountid=15618>.

WASHINGTON POST. Putin Describes Crimea as a „humanitarian mission“. [online]. 2014, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/1504030416/F881B8DBCEFF4F64PQ/1?accountid=15618>.

XINHUA NEWS AGENCY. Medvedev Says No Plans to Send Russian Troops to Kyrgyzstan. [online]. 2010, s. 1. [cit.2014-05-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/519593091/283D0591BBE3436APQ/3?accountid=15618>.